

Till statsrådet och chefen för Näringsdepartementet

Regeringen beslutade den 1 november 2001 att tillkalla en särskild utredare för att se över Patent- och registreringsverkets organisation.

Dåvarande landshövdingen Gunnar Björk förordnades till särskild utredare fr.o.m. den 25 oktober 2001.

Civilekonomen Gunvor Engström, organisationsdirektören Birgitta Fredholm, chefscontrollern Bert Lindblad, rättssakkunnige Håkan Lundqvist, juristen Annette Magnusson, konsulten Stefan Pettersson, departementssekreteraren Lena Stridsberg och juristen Ulrik Östling förordnades som experter fr.o.m. den 13 november 2001.

Kammarrättsassessorn Karin Johansson förordnades som sekreterare fr.o.m. den 19 november 2001.

Härmed överlämnar jag betänkandet Ny organisation för Patent- och registreringsverket (SOU 2002:57).

Betänkandet har tillkommit i samarbete mellan utredaren, experterna och sekreteraren. Därför används ordet "vi" vid referens till utredningen. Detta innebär dock inte att alla i utredningen har deltagit i utformningen av alla delar av betänkandet. Jag är således ensam ansvarig för de överväganden och förslag som betänkandet innehåller.

Gävle i juni 2002

Gunnar Björk

/Karin Johansson

Innehåll

Sammanfattning	9
Summary	15
Författningsförslag	21
1 Utredningsuppdraget	37
1.1 Bakgrund.....	37
1.2 Direktiven	38
1.3 Utredningens arbete.....	39
2 Patent- och registreringsverkets verksamhet och organisation	41
2.1 Historik.....	41
2.2 Målen för Patent- och registreringsverkets verksamhet.....	43
2.3 Allmänt om Patent- och registreringsverkets nuvarande organisation	43
2.4 Ekonomi	46
2.5 Patentavdelningen	47
2.5.1 Nationell patentansökan.....	47
2.5.2 Internationell patentansökan	48
2.5.3 Europeisk patentansökan	48
2.5.4 Gemenskapspatent – en länge diskuterad fråga	49
2.5.5 Handläggningstider – mål och måluppfyllelse	51

2.6	Uppdrags- och serviceavdelningen.....	52
2.7	Varumärkesavdelningen	53
2.7.1	Nationell varumärkesansökan	53
2.7.2	Internationell varumärkesansökan	54
2.7.3	Europeisk varumärkesansökan	55
2.7.4	Mönsterärenden.....	56
2.7.5	Övriga ärenden på varumärkesavdelningen	56
2.7.6	Föreslagna ändringar i varumärkes- och mönsterlagstiftningen	56
2.7.7	Handläggningstider – mål och måluppfyllelse.....	59
2.8	Bolagsavdelningen	63
2.8.1	Verksamhet	63
2.8.2	Firmalagstiftningen – föreslagna ändringar m.m.....	65
2.8.3	Handläggningstider – mål och måluppfyllelse.....	66
3	Patent- och registreringsverksamhet i vissa europeiska länder	69
3.1	Allmänt.....	69
3.2	Förhållandena i ett antal europeiska länder.....	70
3.2.1	Belgien.....	70
3.2.2	Danmark	71
3.2.3	Finland	71
3.2.4	Frankrike.....	72
3.2.5	Nederländerna	72
3.2.6	Norge	73
3.2.7	Portugal.....	73
3.2.8	Schweiz.....	73
3.2.9	Spanien	74
3.2.10	Storbritannien.....	74
3.2.11	Tyskland.....	75
3.2.12	Österrike	75
4	Fungerar Patent- och registreringsverkets organisation tillfredsställande?	77
4.1	Allmänna utgångspunkter	77
4.2	Handläggningstider	78

4.2.1	Långa handläggningstider under slutet av 1990-talet	78
4.2.2	Nuvarande handläggningstider.....	79
4.3	Bolagsavdelningens ekonomi.....	81
4.3.1	Bolit – ett misslyckat IT-projekt.....	81
4.3.2	Kvarstående effekter av Bolitprojektet.....	83
4.3.3	Varför misslyckades Bolitprojektet?.....	83
4.4	Ledning och styrning	84
4.4.1	Utgångspunkter	84
4.4.2	Patent- och registreringsverkets synpunkter på ledning och styrning	84
4.4.3	Verksamhetssynergier inom Patent- och registreringsverket	86
4.4.4	Den särskilda kulturen vid bolagsavdelningen	89
4.4.5	Fungerar den centrala ledningen och styrningen av Patent- och registreringsverket?.....	90
4.4.6	Olika typer av lednings- och insynsorgan i statsförvaltningen.....	91
4.5	Organisationen av ärenden om utgivningsbevis enligt tryckfrihetsförordningen respektive yttrandefrihetsgrundlagen	93
5	Förslag till framtida organisation för Patent- och registreringsverket	95
5.1	Handlingsalternativ	95
5.1.1	Ingen ändring görs i Patent- och registreringsverkets organisation	96
5.1.2	Patent- och registreringsverket förblir en sammanhållen myndighet men med avsevärt förändrad styrning och ledning.....	96
5.1.3	Patent- och registreringsverket delas i två verk vilka båda ges förstärkt styrelsefunktion.....	99
5.1.4	Bolagsavdelningen och varumärkesavdelningen bildar en sammanhållen myndighet som leds från Sundsvall	100
5.1.5	Sammanfattande bedömning av handlingsalternativ	101

5.2	Förslag rörande organisationen av ärenden om utgivningsbevis enligt tryckfrihetsförordningen respektive yttrandefrihetsgrundlagen.....	103
6	Ekonomiska och andra konsekvenser.....	105
7	Författningskommentar.....	109
7.1	Förordning (2002:000) med instruktion för Patentverket.....	109
7.2	Förordning (2002:000) med instruktion för Bolagsverket.....	110
Bilagor:		
Bilaga 1	Kommittédirektiv 2001:82	111
Bilaga 2	Patent- och Registreringsverket organisation.....	117

Sammanfattning

Bakgrund

Patent- och registreringsverket (PRV) är en central, avgiftsfinansierad förvaltningsmyndighet vars huvudsakliga uppgift är att bevilja patent, registrera varumärken och mönster samt registrera aktiebolag, handelsbolag, enskilda näringsidkare, ekonomiska föreningar, utländska filialer, banker och försäkringsföretag och andra företagsformer där registrering krävs. Myndigheten leds av en generaldirektör och har en styrelse med begränsat ansvar.

Organisatoriskt är PRV:s verksamhet uppdelad på fyra avdelningar, som är belägna på tre orter: patentavdelningen och uppdrags- och serviceavdelningen i Stockholm, varumärkesavdelningen i Söderhamn och bolagsavdelningen i Sundsvall. Verksledningen är placerad i Stockholm. Myndigheten har ungefär 950 anställda, varav nästan hälften arbetar vid bolagsavdelningen.

Konsultföretaget SoftCare AB gjorde under år 2000 på uppdrag av regeringen en översyn av PRV:s verksamhet, främst avseende ärendeprocesser, lednings- och styrformer samt ekonomi. Bakgrunden var att handläggningstiderna vid varumärkes- och bolagsavdelningarna var allt för långa och att myndighetens ekonomi inte var i balans, vilket hade påverkat kunderna negativt. SoftCares slutsats var att PRV sett som en helhet fungerar dåligt eftersom den gemensamma visionen har blivit otydlig för många medarbetare, verksamhetssynergierna är små och minskande, bolagsavdelningen har utvecklat en från den övriga verksamheten skild och självständig kultur, styrningen har varit svag och den centrala ledningsgruppen fungerar dåligt. SoftCare förordade därför att PRV delas i två myndigheter – ett "Bolagsverk" eller "Registreringsverk" med säte i Sundsvall och ett "Patentverk" med säte i Stockholm. I vilket verk varumärkesavdelningen skulle ingå tog inte SoftCare ställning till.

Uppdrag

Vårt uppdrag är att närmare överväga de frågor som har aktualiserats i SoftCares rapport. Huvudfrågan är om PRV skall delas upp i flera myndigheter eller ombildas på annat sätt. Vi skall utreda om en delning av PRV löser problemen avseende handläggningstider, ekonomi och styrning eller på annat sätt skapar bättre förutsättningar för de olika verksamheterna att fungera, till bättre överblick av verksamheterna och till en effektivare ledning av dessa. I uppdraget ingår även att analysera hur en styrelse- eller insynsfunktion bör se ut.

Överväganden

Det finns tydliga skillnader mellan den verksamhet som bedrivs vid PRV:s patent- och varumärkesavdelningar respektive bolagsavdelning i framför allt fem hänseenden – ärendevolymer, handläggningstider, kunder, personal och omvärldskontakter.

Antalet årligen inkomna ärenden till bolagsavdelningen är nästan tio gånger större än det antal ärenden som patent- och varumärkesavdelningarna tillsammans får in. Bolagsavdelningen har också krav på sig att expediera besked inom mycket korta tidsfrister – ofta högst en eller två arbetsveckor från det att ett ärende kommer in till avdelningen. Detta skall jämföras med att det vanligtvis tar tre år att få ett patent beviljat och inte sällan mer än ett år att få ett varumärke registrerat. Merparten av kunderna vid patent- och varumärkesavdelningarna företräds av ombud vid patentbyråer medan bolagsavdelningens kunder ofta sköter kontakten med avdelningen själva eller genom sin revisor. Patentavdelningens handläggare består huvudsakligen av civilingenjörer, som rekryteras från den nationella arbetsmarknaden. Handläggarna vid bolagsavdelningen behöver sällan ha eftergymnasial utbildning och kan därför i stor utsträckning rekryteras regionalt. Slutligen är bolagsavdelningen involverad i ett flertal projekt på nationell basis, medan patent- och varumärkesavdelningarna är involverade i internationella projekt och arbetsgrupper.

Det enda område inom PRV där det finns synergier är mellan varumärkesavdelningens handläggning av varumärkesärenden och bolagsavdelningens handläggning av firmaärenden. Eftersom den formella och materiella prövningen av dessa ärenden är likartad

skulle ett samarbete kunna få positiva effekter genom att praxis vid avdelningarna blir likartad, kompetensen hos handläggarna höjs och det ges möjlighet till resursutjämning vid behov. Något annat samarbete än praxismöten en eller två gånger per år har dock hittills inte förekommit.

En europeisk utblick visar att flertalet länder i Europa har uppdragit åt en myndighet – ett patentkontor – att ha hand om patent-, varumärkes- och mönsterskyddsärenden. Registrering av företagsuppgifter handhas av en särskild myndighet eller av lokala handelskamrar eller domstolar. Det är endast Finland som i likhet med Sverige har en gemensam organisation för patent, varumärken, mönster och registrering av företagsuppgifter.

Verksledningens svårigheter att styra PRV beror enligt vår bedömning huvudsakligen på att verksamheterna är av väsentligt skild natur. Detta är också skälet till att en särskild kultur har växt fram vid bolagsavdelningen. Kulturen har förstärkts av det geografiska avståndet mellan bolagsavdelningen och verksledningen. Problemen med styrning har påverkat kunderna negativt i form av dålig ekonomi, vilket har föranlett bolagsavdelningen att höja sina avgifter, och av långa handläggningstider vid såväl bolagsavdelningen som varumärkesavdelningen.

Förslag

För att råda bot på problemen med ledning och styrning har vi övervägt två huvudalternativ för PRV:s framtida organisation.

- (1) PRV förblir en sammanhållen myndighet men med avsevärt förstärkt styrning och ledning. Detta sker genom att en överdirektör tillsätts i Sundsvall och styrelsen får fullt ansvar.
- (2) PRV delas upp i ett "Bolagsverk" och ett "Patentverk". Vart och ett av dessa verk har en generaldirektör och leds av en styrelse med fullt ansvar.

Fördelarna med att låta PRV förbli en sammanhållen myndighet, men vars styrning och ledning förstärks i avsevärd grad, är framför allt följande.

- Styrningen över bolagsavdelningen stärks till en lägre kostnad jämfört med alternativet att dela PRV i två myndigheter. Personalen behöver endast förstärkas på så sätt att avdelningschefen ersätts med en överdirektör.

- Genom att styrelsen får fullt ansvar blir det lättare att attrahera personer med gedigen näringslivserfarenhet som ledamöter och nyttiggöra deras kompetens i verksamheten. Kundernas behov kan därigenom fångas upp på ett tidigt stadium. Erfarenhetsmässigt medför ett större ansvar mer engagerade styrelseledamöter, en förstärkt ledningsauktoritet, ökad fokusering på strategiska frågor och en allmän kvalitetshöjning av styrelsearbetet.
- Varumärkes- och firmarätten förblir samlad i en och samma myndighet, vilket skapar möjlighet för likartad praxis vid varumärkes- respektive bolagsavdelningen, erfarenhetsutbyte mellan handläggarna och möjlighet till resursutjämning vid behov.

Nackdelarna med att låta PRV förbli en sammanhållen myndighet, men vars styrning och ledning förstärks i avsevärd grad, är framför allt följande.

- Det är inte säkert att den kultur som har vuxit fram i Sundsvall verkligen kommer att försvinna. Överdirektören skall vara verksledningens "förlängda arm" i Sundsvall, men det kan vara svårt att arbeta i riktning mot en ökad central styrning om kulturen på orten är tillräckligt fast rotad.
- Modellen medför kvarstående långa beslutsvägar eftersom den centrala verksledningen finns i Stockholm.

Fördelarna med att dela PRV i två verk, vilka båda skall ha en generaldirektör och ledas av en styrelse, är framför allt följande.

- Genom att bolagsavdelningen blir en självständig myndighet bedöms styrnings- och ledningsproblemen försvinna. Möjlighet ges till lokala lösningar, kortare beslutsvägar och därigenom förhöjd effektivitet, vilket kommer kunderna till nytta. Medarbetarna kommer närmare besluten och får större möjligheter att påverka verksamheten, vilket bör resultera i en bättre kundservice.
- Bolagsavdelningen får en organisation som liknar den i de övriga EU-länder, där en särskild myndighet har hand om bolagsregistrering.
- Fördelarna med styrelsen blir desamma som i alternativ (1).

De *nackdelar* som vi har funnit med förslaget att dela PRV i två myndigheter är framför allt följande.

- Varumärkes- och firmaärendena splittras mellan två myndigheter. Det skall dock noteras att de synergier, som finns mellan dessa ärendetyper, hittills inte har utnyttjats särskilt effektivt.
- Förslaget medför högre kostnader jämfört med alternativ (1) eftersom bl.a. två ledningsorganisationer kommer att finnas, en i varje myndighet.

Skillnaderna i verksamhetshänseende är numera så stora att det enligt vår uppfattning inte längre finns skäl att behålla PRV:s verksamheter samlade. Vi föreslår därför att PRV delas i enlighet med alternativ (2). Genom den föreslagna delningen kan verksamheterna effektiviseras, handläggningstiderna förkortas och kundservicen förbättras. Kundernas behov kommer att kunna fångas upp på ett tidigt stadium genom att styrelserna i "Bolagsverket" och "Patentverket" får fullt ansvar, förutsatt att näringslivet är väl representerat i styrelserna. Ledningsformen kan förväntas ge mer engagerade styrelseledamöter, förstärkt ledningsauktoritet, ökad fokusering på strategiska frågor och en allmän kvalitetshöjning av styrelsearbetet.

Ekonomiska konsekvenser

Vi bedömer att förslaget att dela PRV i två verk inte kommer att leda till ökade kostnader för det nya "Bolagsverket". För "Patentverkets" del bedöms en delning medföra en kostnadsökning om ungefär fem miljoner kr per år. Denna kostnad torde dock kunna rymmas inom ramen för befintlig verksamhet genom rationalisering av stödfunktionerna och därmed inte ha någon effekt på avgiftsnivåerna i någon av de båda myndigheterna.

Summary

Background

The Swedish Patent and Registration Office (PRV) is a central, fee-financed authority, whose principal purpose is to grant patents and register trademarks and designs, as well as to issue legal registration for limited companies, trading partnerships, sole traders, economic associations, banks and insurance companies and other forms of business enterprise where registration is needed. The authority is led by a Director-General and has a Board of Directors with limited responsibility.

PRV is divided into four departments, which are geographically located in three areas: the Patent Department and the Commercial Services Department in Stockholm, the Trademarks Department in Söderhamn and the Companies Department in Sundsvall. The authority's management group is based in Stockholm. The authority has some 950 employees, almost half of whom are employed in the Companies Department.

SoftCare AB, a firm of business consultants, was commissioned by the Government to review the core activities of PRV in the year 2000. The main focus of the investigation was on the areas of case-processing, management and control, as well as on the authority's finances. The background was the unduly long time involved in the processing of trademark and company applications and the fact that the authority's finances were not in balance. This situation had affected customers negatively. SoftCare concluded that PRV as a whole did not operate efficiently since the common vision had become diffuse among many of its employees, the synergies in core operations were small and becoming smaller, a separate and independent corporate culture had developed in the Companies Department, financial management had become weak and the central management group functioned poorly. SoftCare therefore

suggested that PRV should be divided into two separate authorities – a “Company Registration Authority” based in Sundsvall and a “Patent Authority” based in Stockholm. SoftCare did not make any concrete suggestion as to which authority the Trademarks Department should belong.

The assignment

Our assignment is to look more closely at the findings and consider the questions arising from SoftCare’s report. The main question is whether PRV should be divided into several authorities or re-constructed in another form. We are to investigate whether a division of PRV would solve the problems relating to case-processing time, financial control and management or whether other solutions would create better conditions for the separate departments and ultimately lead to improved management control. The assignment also includes analysing how a new Board of Directors or control function could be created.

Considerations

There are clear differences between the activities carried out by PRV’s Patent and Trademarks Departments and the Companies Department within five definable areas – case volume, case-processing time, clients, staff, and external networks.

The number of cases arriving annually at the Companies Department is nearly ten times greater than the number of cases the Patent and Trademarks Departments receive jointly. The Companies Department is also required to make decisions within very short deadlines – one to two working weeks after a case has been received. This can be compared with a period of up to three years before a patent is granted and it is not unusual for the registration of trademarks to take up to one year.

The majority of clients of the Patent and Trademarks Departments are represented by proxy via patent offices. Clients of the Companies Department often handle their cases themselves or through their accountants.

Most of the administrators at the Patent Department are engineers who are recruited from a nationwide labour market.

Administrators at the Companies Department are seldom required to have post-secondary education and can therefore, to a large extent, be recruited from a regional labour market. Lastly, the Companies Department is involved in many projects at national level, while the Patent and Trademarks Departments are often engaged in international projects and working groups.

The only areas within PRV where there appears to be synergy are in the Trademarks Department's administration of trademark cases and the Companies Department's administration of cases concerning company names. As the formal and material processing of these cases is similar, cooperation could achieve positive effects by harmonising case law in both departments, by sharing experience between the administrators and by making resource levelling possible when necessary. Apart from meetings related to case law once or twice a year, no other forms of cooperation have yet been initiated.

A glance at the rest of Europe has shown that several European countries have designated just one authority, a Patent Office, to take care of matters concerning patents, trademarks and designs. The registration of company particulars is taken care of by special authorities or by local trade councils or courts. Only Finland has a similar organisation to Sweden's, with a combined authority for patents, trademarks, designs and company registration.

The administration management's difficulties in steering PRV is, in our opinion, a consequence of the clear disparity between the authority's various core activities. This is also the reason that a separate culture has emerged within the Companies Department. This culture has been accentuated by the geographic distance between the Companies Department and the administrative management. The control and steering problems have resulted in poor finances, which has caused the Companies Department to increase its fees and in that way has affected customers negatively. The control and steering problems have also resulted in long case-processing times at the Companies Department as well as at the Trademarks Department.

Proposal

In order to solve the problems with management and financial control, we have considered two main alternatives for the future organisation of PRV.

- (1) PRV remains a unified authority but with considerably strengthened financial control and management functions. This can be achieved with the placement of a Deputy Director-General in Sundsvall and with the Board of Directors receiving full responsibility for the authority.
- (2) PRV is divided into a "Companies Authority" and a "Patent Authority". Each of these authorities will have a Director-General and be led by a Board of Directors which has full responsibility for the authority.

The advantages of allowing PRV to remain as a unified authority, but with the financial control and management functions considerably strengthened, are as follows.

- Control of the Companies Department would be strengthened to a lower cost than the cost related to the alternative of dividing PRV into two separate entities. The personnel need only be strengthened by the now existing department head being replaced by a Deputy Director-General.
- Giving the Board of Directors full responsibility for the authority would enable the recruitment of competent persons with wide experience from the industry as board members, persons who could pass on their experience to the authority operations. Customer needs could thus be picked up at an early stage. Experience has shown that committed board members with wide responsibility provide a strengthened management function, increased operational focus in questions of strategy and a general heightening of the quality of boardroom work.
- The cases concerning trademarks and company names would remain within the same authority. This would create opportunities for harmonising case law within the Trademarks and Companies Departments, for the sharing of experience between case administrators and also the possibility of resource levelling when necessary.

The disadvantages of allowing PRV to remain as a unified authority, but with the financial control and management functions considerably strengthened, are as follows.

- There is no guarantee that the culture which has developed in Sundsvall will in fact disappear. The Deputy Director-General should act as an extension to central management but may face difficulties in working towards centralised control if the culture is deeply rooted throughout the unit.
- The model would still mean long decision making paths due to the location of central management in Stockholm.

The advantages of dividing PRV into two separate authorities, each of which would have a Director-General and would be led by a Board of Directors, are as follows.

- When the Companies Department becomes an independent authority, the problems with control and management are expected to disappear. Opportunities for local solutions and short decision paths which provide increased efficiency would be created, thus benefiting the customers. Staff would be closer to the decision-making processes and could thereby affect the core operations, which should result in better customer service.
- The organisation of the Companies Department would be similar to that of other countries in the European Union where a special authority takes care of company registration.
- The advantages with the Board of Directors would be the same as in alternative (1).

The *disadvantages* we have found with the proposal to divide PRV into two authorities are as follows.

- The cases concerning trademarks and company names would be split between two separate authorities. However, it should be noted that the synergies that exist between these case types have not yet been utilised to any great effect.
- This proposal would entail higher costs than those associated with alternative (1). This is, among other things,

due to the fact that each authority would have its own management and control functions.

We propose that PRV should be divided according to alternative 2. In our opinion, the differences in core operations are now so great that there is no reason to keep PRV's activities together. Through the proposed division, the operations would be made more efficient, case-processing times reduced and customer service improved. Customer needs could be picked up at an early stage when the Board of Directors at the "Companies Authority" and the "Patent Authority" receive full responsibility, provided that the business sector is well represented on the boards. This form of management should result in more committed board members, strengthened management authority, increased focus on strategic questions and a general rise in the standard of boardroom work.

Financial consequences

We do not consider that the proposal to divide PRV into two authorities would entail any increased costs for the new "Companies Authority". As regards the "Patent Authority", we estimate the division would lead to a cost increase of approximately five million Swedish crowns per annum. This cost could, however, be absorbed within the framework of existing operations by means of the continued rationalisation of support functions. It should therefore not affect the fee level in either of the two authorities.

Författningsförslag

1 Förslag till förordning (2002:000) med instruktion för Patentverket

Härigenom föreskrivs följande.

Uppgifter

1 § Patentverket är central förvaltningsmyndighet för ärenden om patent, varumärken, mönster, efternamn och förnamn.

Patentverket handlägger ärenden om registrering av kommunala vapen och om utgivning av periodisk skrift.

Patentverket är internationell myndighet enligt konventionen om patentsamarbete.

Patentverket prövar frågor om tillstånd och dispens enligt vad som är särskilt föreskrivet.

2 § Patentverket ger ut publikationer: patentdokument, årsregister till patent, tidning för kungörelser om patentansökningar och patent, registreringstidning för varumärken, registreringstidning för mönster och tidning för kungörelser av efternamn.

Patentverket utfärdar bevis och utdrag ur verkets register.

3 § Patentverket får bedriva uppdragsverksamhet, såsom att tillhandahålla konsulttjänster för granskning och annan rådgivning, ombesörja bevakning av avgifter för patent, varumärken och mönsterskydd, bedriva kurs- och utbildningsverksamhet samt tillhandahålla tjänster avseende verkets dokumentation.

Patentverket får också bedriva tjänsteexport inom sitt verksamhetsområde på de villkor som tjänsteexportförordningen (1992:192) föreskriver.

Verksförordningens tillämpning

4 § Verksförordningen (1995:1322) skall tillämpas på Patentverket med undantag av 3–5, 12 och 34 §§. Vad som sägs i 6–9 §§ om chefs ansvar skall i stället gälla styrelsen.

Myndighetens ledning

5 § Patentverket leds av en styrelse som ansvarar för myndighetens verksamhet.

Generaldirektören ansvarar för och leder den löpande verksamheten enligt styrelsens direktiv och riktlinjer.

6 § Styrelsen består av ordföranden och högst åtta andra ledamöter, generaldirektören inräknad.

Personalföreträdare

7 § Personalföreträdarförordningen (1987:1101) skall tillämpas på Patentverket.

Ärendenas handläggning

8 § Avdelningscheferna på patent- och varumärkesavdelningarna eller av dem särskilt förordnade tjänstemän får förordna om muntlig förhandling, om det behövs för att utreda ett ärende.

Begäran av sökande eller behörig invändare om muntlig förhandling i patent-, varumärkes-, mönster- eller namnärende får inte avslås, såvida vederbörande inte förut beretts tillfälle att yttra sig vid sådan förhandling.

Övriga bestämmelser

9 § Utan hinder av vad som anges i 16 § och 21 § första stycket avgiftsförordningen (1992:191) får Patentverket

– ta ut avgift för kopia av allmän handling och för utskrift av upptagning för automatisk databehandling även om en beställning inte omfattar tio sidor, samt

– ta ut avgift av staten för kopia eller avskrift av allmän handling, utskrift av upptagning för automatisk databehandling, kopia av video- eller ljudbandsupptagning eller utskrift av ljudbandsupptagning samt för bevis och registerutdrag.

10 § Patentverket får till en stat som inte ingår i Europeiska unionen eller är ansluten till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet föra över personuppgifter i den utsträckning uppgifterna ingår i patent-, varumärkes- eller mönsterdokumentation som utgör allmän handling hos Patentverket eller som ingår i verkets

1. patentregister, diarium enligt 7 § och förteckning enligt 8 § patentkungörelsen (1967:838),
2. varumärkesregister,
3. mönsterregister och diarium enligt 6 § mönsterskydds-förordningen (1970:486) eller
4. register över periodiska skrifter.

Denna förordning träder i kraft den ...

Genom förordningen upphävs förordningen (1995:1386) med instruktion för Patent- och registreringsverket.

2 Förslag till förordning (2002:000) med instruktion för Bolagsverket

Härigenom föreskrivs följande.

Uppgifter

1 § Bolagsverket är central förvaltningsmyndighet för registerärenden angående aktiebolag, filialer och europeiska ekonomiska intressegrupperingar, för handels- och föreningsregisterärenden samt för bank- och försäkringsregisterärenden. Bolagsverket är även inskrivningsmyndighet enligt 4 kap. 2 § lagen (1984:649) om företagshypotek.

Bolagsverket för ett register över näringsförbud och tillfälliga näringsförbud samt över fysiska personers och dödsbans konkurser.

Bolagsverket prövar frågor om tillstånd och dispens enligt vad som är särskilt föreskrivet.

2 § Bolagsverket ger ut en tidning för kungörelse av insända årsredovisningar och revisionsberättelser.

Bolagsverket utfärdar bevis och utdrag ur verkets register.

3 § Bolagsverket får bedriva uppdragsverksamhet, såsom att tillhandahålla konsulttjänster för granskning och annan rådgivning, tillhandahålla bevis och kopior från utländska bolagsregister, bedriva kurs- och utbildningsverksamhet samt tillhandahålla tjänster avseende verkets dokumentation.

Bolagsverket får också bedriva tjänsteexport inom sitt verksamhetsområde på de villkor som tjänsteexportförordningen (1992:192) föreskriver.

Verksförordningens tillämpning

4 § Verksförordningen (1995:1322) skall tillämpas på Bolagsverket med undantag av 3–5, 12 och 34 §§. Vad som sägs i 6–9 §§ om chefens ansvar skall i stället gälla styrelsen.

Myndighetens ledning

5 § Bolagsverket leds av en styrelse som ansvarar för myndighetens verksamhet.

Generaldirektören ansvarar för och leder den löpande verksamheten enligt styrelsens direktiv och riktlinjer.

6 § Styrelsen består av ordföranden och högst åtta andra ledamöter, generaldirektören inräknad.

Personalföreträdare

7 § Personalföreträdarförordningen (1987:1101) skall tillämpas på Bolagsverket.

Övriga bestämmelser

8 § Utan hinder av vad som anges i 16 § och 21 § första stycket avgiftsförordningen (1992:191) får Bolagsverket

– ta ut avgift för kopia av allmän handling och för utskrift av upptagning för automatisk databehandling även om en beställning inte omfattar tio sidor, samt

– ta ut avgift av staten för kopia eller avskrift av allmän handling, utskrift av upptagning för automatisk databehandling, kopia av video- eller ljudbandsupptagning eller utskrift av ljudbandsupptagning samt för bevis och registerutdrag.

9 § Bolagsverket får till en stat som inte ingår i Europeiska unionen eller är ansluten till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet föra över personuppgifter i den utsträckning uppgifterna ingår i verkets

1. aktiebolagsregister,
2. handelsregister,
3. föreningsregister,
4. filialregister,
5. EEIG-register, eller
6. företagsinteckningsregister.

Denna förordning träder i kraft den ...

3 Övriga förslag till författningsändringar

Förslaget att dela Patent- och registreringsverket i ett "Patentverk" och ett "Bolagsverk" innebär att namnet "Patent- och registreringsverket" behöver ersättas med "Patentverket", "Bolagsverket" eller båda dessa verk i ett stort antal författningar. Nedan presenteras de författningar och lagrum som berörs. Med hänsyn till den snabba takt med vilken lagstiftningen ändras reserverar vi oss dock för att någon författning och/eller lagrum kan ha förbisetts.

Justitiedepartementet

1	Varumärkeslag (1960:644)	Ändring i 12 §, 16 §, 45 § och 50 § andra stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket
2	Patentlag (1967:837)	Ändring i (2 kap.) 7 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket
3	Delgivningslag (1970:428)	Ändring i 9 § tredje stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
4	Mönsterskyddslag (1970:485)	Ändring i 9 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket
5	Lag (1970:498) om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar	Ändring i 1 a § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket

6	Lag (1971:1078) om försvarsuppfinningar	Ändring i 5 § första och andra stycket, 7 § första stycket samt andra stycket andra och tredje punkten, 8 § tredje stycket, 12 § första stycket och 15 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket
7	Firmalag (1974:156)	Ändring i 25 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
8	Handelsregisterlag (1974:157)	Ändring i 1 §, 7 § och 13 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
9	Aktiebolagslag (1975:1385)	Ändring i 18 kap. 1 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
10	Aktiebolagsförordning (1975:1387)	Ändring i 1 § första stycket och 53 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
11	Författningssamlingsförordning (1976:725)	Ändring i bilaga 1 Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket och Bolagsverket. Patent- och registreringsverkets författningssamling ersätts med Patentverkets respektive Bolagsverkets författningssamling

12	Delgivningsförfordning (1979:101)	Ändring i bilagan Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
13	Sekretesslag (1980:100)	Ändring i 8 kap. 9 § fjärde stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket och Bolagsverket
14	Förfordning (1981:111) om prövning av vissa ärenden enligt lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag	Ändring i 1 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
15	Lag (1981:131) om kallelse på okända borgenärer	Ändring i 4 § första stycket, 5 § andra stycket och 5 a § andra stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
16	Förfordning (1981:967) om skyldighet för domstol och kronofogdemyndighet att lämna underrättelser om vissa beslut av exekutiv betydelse	Ändring i 7 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket
17	Namnlag (1982:670)	Ändring i 11 § första och andra stycket, 13 § andra stycket, 18 §, 33 §, rubriken före 39 §, 39 § första stycket, 40 § första stycket, 41 § första stycket, 42 § första stycket, 44 §, 47 § andra stycket (två ändringar) och 51 § andra stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket

18	Förordning (1984:692) om det allmänna företagsregistret	Ändring i 10 § andra och tredje punkten Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
19	Lag (1985:354) om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall	Ändring i 7 § och 7 a § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
20	Förordning (1985:357) om registrering av och underrättelse om domar om förbud mot juridiskt eller ekonomiskt biträde i vissa fall	Ändring i 1 § tredje och fjärde stycket, 5 §, 6 §, 7 §, 9 §, 10 §, 11 § (två ändringar) och 13 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
21	Förordning (1985:804) om företagshypotek	Ändring i 1 § Förslag på ny lydelse av 1 §: ”Inskrivningsmyndighet enligt 4 kap. 2 § lagen (1984:649) om företagshypotek är Bolagsverket, dit handlingar i ärenden om företagsinteckning eller annan införelse i företagsinteckningsregistret skall ges in.”
22	Förordning (1986:441) om underrättelser angående näringsförbud m.m.	Ändring i 1 § tredje och fjärde stycket, 2 § första stycket (två ändringar), 3 § tredje stycket, 7 §, 9 §, 10 § (två ändringar) och 12 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket

23	Lag (1987:667) om ekonomiska föreningar	Ändring i 15 kap. 1 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
24	Konkurslag (1987:672)	Ändring i 15 kap. 5 § första stycket, 15 kap. 6 § och 15 kap. 8 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
25	Förordning (1987:978) om ekonomiska föreningar	Ändring i 2 § första stycket och 26 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
26	Bostadsrättslag (1991:614)	Ändring i 3 kap. 1 §, 3 kap. 4 § första stycket, 9 kap. 6 § tredje stycket, 9 kap. 10 § första stycket andra punkten och 9 kap. 31 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
27	Lag (1991:615) om omregistrering av vissa bostadsföreningar till bostadsrättsföreningar	Ändring i 1 § andra stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
28	Bostadsrättsförordning (1991:630)	Ändring i 5 § andra stycket och 11 § första och andra stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket

29	Lag (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden	Ändring i 2 kap. 2 §, 2 kap. 3 a § och 2 kap. 5 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket
30	Lag (1994:1927) om europeiska ekonomiska intressegrupperingar	Ändring i 11 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
31	Förordning (1994:1933) om register över europeiska ekonomiska intressegrupperingar	Ändring i 2 §, 15 § och 17 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
32	Stiftelseförordning (1995:1280)	Ändring i 11 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
33	Årsredovisningslag (1995:1554)	Ändring i 3 kap. 11 § andra stycket, 5 kap. 9 § andra stycket, 7 kap. 17 § och 8 kap. 1 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
34	Förordning (1995:1633) om vissa årsredovisningsfrågor	Ändring i 1 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
35	Förordning (1997:899) om myndighetssamverkan mot ekonomisk brottslighet	Ändring i 4 § andra stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket

36	Förordning (1998:1234) om det statliga personadressregistret	Ändring i 7 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket och Bolagsverket
37	Revisionslag (1999:1079)	Ändring i 23 § första och andra stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
38	Förordning (1999:1166) om prövning av vissa ärenden enligt revisionslagen (1999:1079)	Ändring i 1 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
39	Lag (2002:93) om kooperativ hyresrätt	Ändring i 2 kap. 25 § tredje stycket och 2 kap. 28 § andra stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket

Näringsdepartementet

1	Kungörelse (1950:407) om inbetalning av avgifter till Patent- och registreringsverket genom posten	Ändring i rubriken och i första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket och Bolagsverket
2	Varumärkesförordning (1960:648)	Ändring i 1 §, 1 a §, 1 c §, 1 d §, 1 e §, 26 a §, 27 § (två ändringar), 28 § och 29 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket

3	Patentkungörelsen (1967:838)	Ändring i 1 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket och parentesen runt "patentverket" tas bort
4	Mönsterskyddsförordning (1970:486)	Ändring i 1 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket
5	Kungörelse (1973:686) om registrering av svenska kommunala vapen	Ändring i 1 § andra stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket
6	Handelsregisterförordning (1974:188)	Ändring i 1 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
7	Förordning (1976:100) om vissa officiella beteckningar	Ändring i 1 § andra stycket, 2 § första stycket första punkten och 5 a § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket
8	Lag (1977:729) om Patentbesvärsrätten	Ändring i 1 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket
9	Förordning (1977:1025) om avgifter i vissa tryckfrihetsärenden	Ändring i första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket

10	Förordning (1978:218) om patent- och registreringsverkets verksamhet som internationell myndighet enligt konventionen om patentsamarbete	Ändring i förordningens rubrik och i 1 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket i rubriken. Patent- och registreringsverket och parentesen runt ”patentverket” tas bort i 1 §.
11	Namnförordning (1982:1136)	Ändring i 1 § första stycket, 2 §, 3 § första stycket, rubriken före 6 §, 6 § första stycket, 7 § och 11 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket
12	Lag (1986:436) om näringsförbud	Ändring i 23 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
13	Lag (1992:160) om utländska filialer m.m.	Ändring i 15 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
14	Förordning (1992:308) om utländska filialer m.m.	Ändring i 1 § och 19 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
15	Förordning (1995:1386) med instruktion för Patent- och registreringsverket	Förslag: förordningen upphävs
16	Förordning (1996:911) om avgifter för vissa ärenden enligt lagen (1981:131) om kallelse på okända borgenärer	Ändring i första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket

Finansdepartementet

1	Utsökningsförordning (1981:981)	Ändring i 6 kap. 23 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket
2	Försäkringsrörelselag (1982:713)	Ändring i 1 kap. 1 § fjärde stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
3	Försäkringsrörelseförordning (1982:790)	Ändring i 5 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
4	Bankrörelselag (1987:617)	Ändring i 8 kap. 1 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
5	Bankrörelseförordning (1987:647)	Ändring i 4 a § (två ändringar) och 7 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
6	Lag (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag	Ändring i 8 kap. 1 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket

7	Lag (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag	Ändring i 8 kap. 1 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
8	Förordning (1995:1600) om årsredovisning i kreditinstitut, värdepappersbolag och försäkringsbolag	Ändring i 9 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket

Jordbruksdepartementet

1	Lag (1975:417) om sambruksföreningar	Ändring i 18 § tredje stycket och 19 § första stycket Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Bolagsverket
2	Växtförädlarrättsförordning (1997:383)	Ändring i 19 § Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket

Statsrådsberedningen

1	Förordning (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet	Ändring i bilagan avsnitt 11.3 Förslag: Patent- och registreringsverket ersätts med Patentverket och Bolagsverket
---	--	--

1 Utredningsuppdraget

1.1 Bakgrund

Regeringskansliet beslutade i november 1999 att anlita konsultföretaget SoftCare AB för att se över Patent- och registreringsverkets (PRV:s) verksamhet, främst avseende ärendeprocesser, lednings- och styrformer samt ekonomi. Bakgrunden till uppdraget var att handläggningstiderna – särskilt vid bolags- och varumärkesavdelningarna – var allt för långa och att myndighetens ekonomi inte var i balans. Resultatet av översynen redovisades i en rapport den 25 september 2000. I rapporten konstaterade SoftCare att de ekonomiska problemen berodde på det havererade IT-projektet Bolit, vars syfte hade varit att rationalisera och effektivisera handläggningen vid bolagsavdelningen. Problemen kring Bolit hade också, tillsammans med ett ökat inflöde av ärenden till bolagsavdelningen, medfört långa handläggningstider vid avdelningen. De långa handläggningstiderna vid varumärkesavdelningen berodde på att avdelningen hade omlokiserats från Stockholm till Söderhamn vid årsskiftet 1997/98 och att i princip hela personalstyrkan hade bytts ut. I rapporten konstaterade SoftCare dock även att PRV sett som en helhet fungerar dåligt och förordade därför att PRV delas upp i två myndigheter – ett "Bolagsverk" eller "Registreringsverk" med säte i Sundsvall och ett "Patentverk". I vilket verk varumärkesavdelningen i Söderhamn skulle ingå tog inte SoftCare ställning till. Förslaget motiverades på följande sätt.

- Verksamhetssynergier som håller ihop hela PRV är små och minskande. Detta förstärks i hög grad av de geografiska avstånden. Den faktiska samverkan i det dagliga arbetet mellan avdelningarna är följaktligen liten eller ingen. I takt med utvecklingen av informationsteknik (IT) minskar också de administrativa synergier.

- Bolagsavdelningen, som omlokaliseras från Stockholm till Sundsvall i slutet av 1970-talet, har kommit att växa kraftigt och utgör numera hälften av antalet anställda i PRV. Avdelningen har utvecklat en från den övriga verksamheten skild och självständig kultur, byggt upp egna administrativa resurser och utnyttjar gemensam service från centrala PRV i mycket liten utsträckning.
- Styrningen är svag och den centrala ledningen har ofta svårt att få genomslag för fattade beslut.
- Det finns ett latent behov av stora utvecklingsinsatser vid vissa avdelningar.

1.2 Direktiven

Regeringen har uppdragit åt en särskild utredare att närmare överväga de frågor som aktualiseras i konsultrapporten. Huvudfrågan är om PRV skall delas upp i flera myndigheter – två eller tre – eller ombildas på annat sätt. Utgångspunkten är att de uppgifter som PRV har hand om även i fortsättningen skall hanteras av det offentliga och att verksamhetens kostnader skall finansieras genom avgifter från dem som tar myndighetens tjänster i anspråk.

I SoftCares rapport konstaterades att PRV:s problem består i för långa handläggningstider, en ekonomi som inte är i balans, små och minskande synergieffekter och en svag central ledning som inte får genomslag för fattade beslut. Enligt direktiven skall vi analysera orsakerna till och effekterna av dessa problem. Vi skall utreda om en delning av PRV leder till lösning av problemen eller på annat sätt skapar bättre förutsättningar för de olika verksamheterna att fungera, till bättre överblick av myndighetens verksamheter och till en effektivare ledning av dessa. Vi skall även analysera om en delning kan medföra att PRV:s administration och ledningsfunktioner blir mer effektiva.

PRV leds av en generaldirektör och har en styrelse med begränsat ansvar. I vårt uppdrag ingår att analysera hur en styrelse- eller insynsfunktion bör se ut. Utgångspunkten skall vara att styrelseledamöterna skall ha sådan kompetens som kan göras nyttig för myndighetens verksamhet.

Enligt direktiven bör, som grund för eventuella överväganden, en kartläggning göras av hur berörda verksamheter är organiserade i

andra länder inom Europeiska unionen. Dessutom bör eventuella organisatoriska aspekter, som kan följa av det pågående arbetet rörande ett europeiskt gemenskapspatent och av det pågående lagstiftningsarbetet på varumärkes- och mönsterområdet, beaktas.

Direktiven finns i sin helhet intagna i *bilaga 1*.

1.3 Utredningens arbete

Utredningen har haft interna överläggningar, besökt patentavdelningen i Stockholm, varumärkesavdelningen i Söderhamn och bolagsavdelningen i Sundsvall samt träffat PRV:s generaldirektör och styrelse. Den särskilde utredaren och sekreteraren har dessutom besökt PRV:s motsvarigheter i Storbritannien, The Patent Office och Companies House, och i Danmark, Patent- og Varemaerkestyrelsen och Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.

Samråd har skett med Näringslivets Nämnd för regelgranskning.

2 Patent- och registreringsverkets verksamhet och organisation

2.1 Historik

Immaterialrättslig lagstiftning¹ har funnits i Sverige sedan 1800-talet. Det första svenska patentverket grundades år 1884 och bedrev sin verksamhet under namnet Kongliga Patentbyrån inom Kommerskollegiet. Sex år senare skildes Patentbyrån från Kommerskollegiet och blev ett självständigt verk.

År 1895 utfärdades en ny aktiebolagslag. I lagen föreskrevs bl.a. att aktiebolag skulle registreras centralt och den uppgiften lades till Patentbyråns ansvarsområde. Patentbyrån bytte i samband med det namn till Kungliga Patent- och registreringsverket (PRV).

År 1969 tillsattes en delegation med uppdrag att lämna förslag om att flytta statlig verksamhet från Storstockholmsområdet. Utifrån de synpunkter som delegationen lämnade i sin första rapport (SOU 1970:29) beslutade 1971 års riksdag att utlokalisera ett stort antal statliga myndigheter från Stockholm till orter utanför Storstockholmsområdet. Syftet var att stimulera en positiv utveckling i ett antal orter av stor regionalpolitisk betydelse och att bidra till att dämpa expansionen i Storstockholm. Efter en genomförd andra utredningsetapp lämnade delegationen sin slutrapport (SOU 1972:55) i juni 1972. I rapporten föreslogs att ytterligare statlig verksamhet skulle utlokaliseras, bl.a. PRV:s bolagsbyrå som vid den tidpunkten hade 120 anställda. PRV var kritiskt till förslaget och menade att en flyttning skulle vara synnerligen olämplig för bolagsbyråns kunder, eftersom mer än hälften av dessa fanns i Storstockholm. I detta område fanns dessutom bankernas största notariatavdelningar och den övervägande delen av landets advokat- och revisionsbyråer. Enligt PRV skulle en flyttning medföra besvärande kommunikationsproblem

¹ Immaterialrätt är den juridiska benämningen på skyddet för uppfinningar och andra intellektuella prestationer, t.ex. upphovsrätt, patenträtt, varumärkesrätt och mönsterrätt.

och försvåra insynen i aktiebolagens ekonomiska förhållanden. Dessutom skulle det inte vara möjligt att leda bolagsbyrån på ett tillfredsställande sätt (prop. 1973:55 s. 87 och 88). Riksdagen antog emellertid förslaget och bolagsbyrån flyttade i etapper under åren 1978 och 1979 till Sundsvall.

Under 1990-talet fördes en stor mängd ärendetyper över till PRV från andra myndigheter. Bl.a. fördes handels- och föreningsregistren över från landets länsstyrelser, näringsförbudsregistret från Riksskatteverket, ärenden om dispenser från Kommerskollegium, uppgiften att i vissa fall arvoda likvidatorer från Domstolsverket och ärenden om tvångslikvidation av aktiebolag, utseende av likvidatorer, kallelse på okända borgenärer och tillstånd till fusion av aktiebolag från tingsrätterna. PRV fick även i uppdrag att föra register över fysiska personers och dödsbans konkurser och att registrera europeiska ekonomiska intressegrupperingar. Samtliga nya uppgifter lades på bolagsavdelningen.

Under 2000-talet har utvecklingen att tillföra bolagsavdelningen nya uppgifter fortsatt. Avdelningen har bl.a. tagit över uppgiften att ha hand om företagsinteckningar från Malmö tingsrätt, registret över biträdesförbud från Riksskatteverket och Finansinspektionens uppgift att registrera bank- och försäkringsaktiebolag.

I samband med att flygflottiljen F15 i Söderhamn lades ned beslutade riksdagen att ett antal statliga arbeten skulle förläggas till Söderhamn som kompensation för de arbeten som gick förlorade vid F15. I mars 1997 offentliggjordes beslutet att PRV:s varumärkesavdelning skulle flyttas till Söderhamn i slutet av samma år. Så snart beslutet blev känt drabbades avdelningen av en kraftig produktivetsminskning eftersom en stor del av personalen började att söka nya arbeten. Flytten till Söderhamn skedde i mars/april 1998 och när verksamheten startade där var i stort sett hela personalstyrkan utbytt.

2.2 Målen för Patent- och registreringsverkets verksamhet

De övergripande målen för PRV:s verksamhet är enligt regleringsbrevet för år 2002

- att främja en hållbar ekonomisk tillväxt och en ökad sysselsättning genom fler och växande företag,
- att tillhandahålla effektiva och ändamålsenliga system för registrering av industriella rättigheter och företag samt
- att förbättra förutsättningarna för företagande och entreprenörskap genom ändamålsenlig och kvalitativ information och service i immaterialrättsliga och associationsrättsliga frågor.

2.3 Allmänt om Patent- och registreringsverkets nuvarande organisation

PRV har ungefär 950 anställda. Av dessa arbetar 320 personer (288,5 personår) på patentavdelningen i Stockholm, 79 personer (71,9 personår) på uppdrags- och serviceavdelningen i Stockholm, 120 personer (114,5 personår) på varumärkesavdelningen i Söderhamn, 405 personer (382,2 personår) på bolagsavdelningen i Sundsvall och 25 personer (25 personår) vid IT-enheten i Stockholm.² Verksledningen, som består av 7 personer, är placerad i Stockholm. Ett organisationsschema finns intaget som *bilaga 2*.

Verksledningen

PRV leds av en generaldirektör och har en styrelse med begränsat ansvar. Av förordningen (1995:1386) med instruktion för Patent- och registreringsverket, jämförd med 11–13 §§ verksförordningen (1995:1322), framgår att styrelsen skall pröva om PRV:s verksamhet bedrivs effektivt och i överensstämmelse med syftet med verksamheten, biträda generaldirektören och föreslå de åtgärder som styrelsen finner motiverade samt besluta om myndighetens årsredovisning, delårsrapport och budgetunderlag, åtgärder med anledning av Riksrevisionsverkets revisionsrapporter och om föreskrifter som riktar sig till enskilda, kommuner eller landsting.

² Siffrorna avser förhållandena den 1 april 2002.

Överdirektören är generaldirektörens ställföreträdare. Han arbetar även med internationella frågor inom patentområdet, är ordförande i IT-rådet samt samordnar IT-verksamheten i Stockholm och PRV:s omvärldsanalys.

Generaldirektören har en stab till hjälp i arbetet med att leda myndigheten. Staben består av chefscontrollern, chefsjuristen, informationsdirektören och personaldirektören.

Under den nuvarande generaldirektörens ledarskap har arbetet i ledningsgruppen utvecklats både formellt och praktiskt. Gruppen, som utöver generaldirektören består av staben och de fyra avdelningscheferna, skall utgöra ett stöd vid hanteringen av strategiska frågor. Ledningsgruppen är endast rådgivande vilket innebär att generaldirektören formellt sett fattar alla beslut, förutom i de ärenden som faller inom styrelsens ansvarsområde.

Administrativa stödresurser

De administrativa stödresurserna inom PRV omfattar sammanlagt 82 personer (74,7 personår) fördelat på 43 personer (40,2 personår) i Stockholm, 9 personer (8,5 personår) i Söderhamn och 30 personer (26 personår) i Sundsvall³. Resurserna i Stockholm består huvudsakligen av två kategorier – dels medarbetare som enbart stödjer verksamheten i Stockholm (ca 25 personår), dels medarbetare som arbetar med gemensamma frågor (knappt 15 personår). De centrala resurserna fördelas på respektive verksamhet efter fördelningsnycklar, vilket innebär att bolagsavdelningen "betalar" för ungefär sju administratörer i Stockholm inom olika specialistområden. I PRV:s internbudget för år 2002 har kostnaderna för verksamhetsledning och intern service budgeterats till ca 34,4 miljoner kr. Av detta belopp har ca 18,8 miljoner kr fördelats på patentavdelningen, 3,4 miljoner kr på varumärkesavdelningen, 5,9 miljoner kr på bolagsavdelningen, 4,5 miljoner kr på uppdrags- och serviceavdelningen och 1,8 miljoner kr på IT-enheten i Stockholm. För närvarande pågår en intern översyn av PRV:s stödfunktioner som syftar till att minska kostnaderna för desamma med 18 procent. Ett led i detta arbete är beslutet att lägga ned uppdrags- och serviceavdelningen som avdelning fr.o.m. den 1 juli 2002.

³ Siffrorna avser förhållandena den 1 mars 2002.

IT-organisation

PRV har två IT-organisationer; den centrala IT-funktionen i Stockholm, som ansvarar för verksgemensamma system och IT-stödet till avdelningarna i Stockholm och Söderhamn, och IT-funktionen i Sundsvall, som ansvarar för IT-stödet till bolagsavdelningen. Det verksgemensamma IT-rådet, som bildades 1997, koordinerar PRV:s IT-satsningar och ger råd när det gäller beslut kring den verksgemensamma IT-policyn.

Sedan 1997 baserar sig PRV:s IT-organisation på principen att varje avdelning skall upprätta ett kontrakt med "sin" IT-enhet för att täcka det kommande årets IT-drift och utveckling. Tidigare arbetades en gemensam IT-budget fram centralt varje år, men det ledde ofta till att avdelningarna kom i konflikt om de stundtals knappa IT-resurserna.

PRV har en gemensam hemsida med länkar till varje avdelning. Telefonväxlarna på myndighetens tre verksamhetsorter är sammankopplade, vilket innebär att den som ringer till "fel" avdelning direkt kan kopplas rätt.

Patentbesvärsrätten

Patentbesvärsrätten är första överprövningsinstans för ärenden rörande patent, varumärken, mönster, personnamn och periodisk skrift. PRV:s avgifter för dessa ärenden är satta så att avgifterna även skall täcka kostnaderna för Patentbesvärsrättens verksamhet. Patentbesvärsrätten har ett anslag på ca 13,9 miljoner kr per år, vilket täcker domstolens samtliga kostnader. PRV betalar Patentbesvärsrättens kostnader genom att varje månad föra över motsvarande en tolfedel av anslaget till inkomsttitel på statsbudgeten. PRV har också hand om Patentbesvärsrättens administration mot en särskild ersättning, vilken uppgår till ca 400 000 kr per år. Omräknat i resurser motsvarar detta ca 0,8 personår och avser främst löpande ekonomiadministration, avlöningshantering samt till viss del kvalificerade ekonomtjänster såsom bokslut och delårsrapport.

2.4 Ekonomi

PRV är sedan mitten av 1980-talet avgiftsfinansierat via de medel som kunderna betalar in. Avgifterna disponeras av PRV och är kopplade till den prestation som ligger till grund för den efterfrågade åtgärden. Det ekonomiska målet för verksamheten är full kostnadstäckning. PRV har uppgett att finansieringsformen fungerar mycket bra och att den utgör en nödvändig förutsättning för den snabba anpassning till förändrade efterfrågevillkor som PRV är tvingat att göra. Konjunkturedgången under år 2001 har märkts på efterfrågan inom flera av PRV:s verksamhetsområden, t.ex. har antalet nyregistrerade aktiebolag sjunkit kraftigt och antalet inkomna varumärkesansökningar minskat avsevärt.

PRV:s ekonomiska utfall för budgetåret 2001 ser ut på följande sätt.

Verksamhet	Intäkter (tkr)	Kostnader (tkr)	Resultat (tkr)
Patent	260 841	253 730	7 111
Varumärken	53 989	66 969	- 12 980
Mönster	6 599	9 156	- 2 557
Periodisk skrift	905	1 442	- 537
Namn	4 774	6 270	- 1 496
Bolag	190 909	194 024	- 3 115
Bolag – likvidatorer ⁴	7 808	7 808	0
Uppdrag – bolag	63 436	67 967	- 4 531
Uppdrag – patent, varumärken, mönster	31 431	31 885	- 454
Ej fördelat		171	- 171
Summa	620 692	639 422	- 18 730
Interndebiteringar ⁵	8 841	8 841	0
Summa	611 851	630 581	- 18 730

⁴ Verksamhetsgrenen bolag – likvidatorer finansieras genom anslag.

⁵ Posten avser debiteringar mellan de olika avdelningarna.

Skälet till att samtliga verksamhetsgrenar vid varumärkesavdelningen, dvs. verksamheterna varumärken, mönster, periodisk skrift och namn, visar ett underskott, beror på att ett tidigare uppkommet överskott redovisningsmässigt tas i anspråk.

2.5 Patentavdelningen

Patentavdelningen i Stockholm har en verksamhetsgren – patent. Vid avdelningen arbetar huvudsakligen civilingenjörer. Avdelningens administrativa stödresurser bestod den 1 mars 2002 av två personer, som arbetade med rekrytering och personalutveckling, och vars tjänstgöring motsvarade 1,6 personår. Övrigt administrativt stöd får avdelningen från uppdrags- och serviceavdelningens verksamhetsgren intern service.

En sökande kan få patent på en uppfinning i Sverige på tre sätt – genom en nationell ansökan, genom en internationell ansökan eller genom en europeisk ansökan enligt den europeiska patentkonventionen.

2.5.1 Nationell patentansökan

Andra kapitlet i patentlagen (1967:837) reglerar handläggningen av nationella patentansökningar. När en sådan ansökan kommer in till patentavdelningen granskas den formellt och klassificeras. Ansökningen skall bl.a. innehålla en beskrivning av uppfinningen och uppfinnarens namn och det skall framgå att uppfinningen är ny i förhållande till vad som är känt. Dessutom skall ansökningsavgiften vara betald. Om de formella kriterierna är uppfyllda redovisar PRV nyhetsläget och sin bedömning i ett s.k. tekniskt utlåtande till sökanden. Sökanden får möjlighet att svara på utlåtandet och kan under vissa förutsättningar ändra i ansökningen. PRV prövar sedan ansökningen. Ett bifall innebär att patent meddelas för den sökta uppfinningen. Mot ett sådant beslut kan vem som helst framställa en invändning inom nio månader från den dag patentet meddelades. Om en invändning görs underrättar PRV patenthavaren och ger honom tillfälle att yttra sig. Om PRV inte godtar invändningen kan invändaren överklaga det beslutet till Patentbesvärsrätten och i sista hand till Regeringsrätten. Ett beslut av PRV att avslå en

patentansökan kan på motsvarande sätt överklagas av den som har ansökt om patentet.

2.5.2 Internationell patentansökan

Patentlagens tredje kapitel innehåller bestämmelser om internationella patentansökningar. Förfarandet bygger på 1970 års konvention om patentsamarbete (Patent Cooperation Treaty; PCT), som innebär att ett rättssubjekt genom en enda ansökan kan få patent i flera av de länder som är anslutna till konventionen. Ansökningen blir inledningsvis föremål för central nyhetsgranskning vid en nationell patentmyndighet eller internationell organisation, som har fått behörighet att utföra sådan granskning. Därefter kan sökanden begära en central patenterbarhetsprövning hos någon av dessa myndigheter. PRV är en av de myndigheter som har sådana behörigheter. Den internationella ansökan kan därefter fullföljas i valda länder och handläggs där på i huvudsak samma sätt som en nationell ansökan.

Mellan PRV och det europeiska patentverket samt den spanska patent- och varumärkesmyndigheten gäller ett särskilt samarbetsavtal om nyhetsgranskning av PCT-ansökningar.

2.5.3 Europeisk patentansökan

1973 års europeiska patentkonvention (European Patent Convention; EPC) är en särskild internationell överenskommelse till vilken såväl EU-länder som andra europeiska länder är anslutna. Konventionen gör det möjligt att få s.k. europeiskt patent i de konventionsstater som sökanden designerar. Ansökningar enligt konventionen prövas av det särskilt upprättade patentverket European Patent Office (EPO), som har sitt säte i München. Verksamheten finansieras helt genom avgifter och de nationella patentverken medverkar i princip inte alls i handläggningen av europapatentansökningarna. Det av EPO meddelade patentet blir giltigt i de designerade länderna, normalt dock endast under förutsättning att en fullständig översättning och en publiceringsavgift ges in till patentmyndigheten i respektive land, där också årsavgifter skall betalas.

2.5.4 Gemenskapspatent – en länge diskuterad fråga

Tanken med ett gemenskapspatent, dvs. att skapa ett system med patent som är giltiga inom hela Europeiska unionen (EU), har funnits ända sedan 1960-talet. Arbetet har dock varit mödosamt. Särskilt har EU-länderna haft svårt att enas om i vilken utsträckning översättningar skall kunna krävas, om domstols-systemet och om de nationella patentverkens ställning. I augusti 2000 lade EG-kommissionen fram ett förslag till en rådsförordning. Tanken bakom förslaget är att gemenskapspatentet skall existera tillsammans med de nationella patentsystemen och det europeiska patentsystemet, som bygger på EPC. Om gemenskapen designeras i en ansökan om europeiskt patent kommer patentet, när det meddelats av EPO, att bli omedelbart giltigt inom hela EU:s territorium och där benämns gemenskapspatent. Nationell jurisdiktion kommer att få vika till förmån för det regelverk som förordningen innehåller. Om gemenskapspatentförordningen genomförs i enlighet med kommissionens förslag skulle konsekvenserna bl.a. bli att det inte krävs översättningar till alla nationella språk för att gemenskapspatentet skall bli giltigt och att ett gemensamt domstolssystem för prövning av mål om intrång i och ogiltighet av patent skall inrättas. Förslaget förutsätter att årsavgiften för ett gemenskapspatent inte blir högre än den som i dagsläget betalas för ett genomsnittligt europeiskt patent. Samtliga EU-länder och kommissionen utgår från att en del av årsavgiften skall komma de nationella patentverken till del, men arbetet med att slå fast en formel för utdebitering pågår ännu.

Även om det i dagsläget är osäkert om, och i så fall när, gemenskapspatentet kommer att införas står det klart att systemet, för det fall patentet blir verklighet, kommer att påverka de nationella patentverkens roll, arbetsformer och ekonomiska resurser. Bakgrunden är följande.

I Europa har utvecklingen mot att centralisera patentgranskningsverksamheten pågått i flera decennier. Bildandet av det europeiska patentverket innebar att det dubbelarbete, som granskningen vid en rad nationella patentverk innebär, eliminerades. Samtidigt fanns det dock skäl för att behålla de nationella patentverken, bl.a. för sökande som bara vill ha nationellt patent, för att upprätthålla patentkompetens i landet och för att det skall finnas en instans som är geografiskt nära och talar det lokala språket. De årsavgifter som betalas för patent beviljade av EPO

fördelas så att (i dagsläget) hälften återförs till EPO och den andra hälften behålls av den nationella myndigheten. Den del som behålls av den nationella myndigheten används för att administrera de europeiska patenten, men också för att bibehålla en nationell kompetens inom patentområdet.

Systemet har inneburit att årskostnaderna för ett europeiskt patent är betydligt högre än för amerikanska och japanska patent. Ur konkurrenshänseende är detta en nackdel för de europeiska företagen eftersom amerikanska och japanska företag har mer pengar över till internationellt patenskydd när de har betalat för skydd på sin hemmamarknad. I samband med gemenskaps-patentförhandlingarna har det därför varit ett bestämt krav från näringslivet att avgifterna för gemenskapspatent måste bli lägre än för europeiska patent.

Utredningen har frågat PRV vilka konsekvenser införandet av ett gemenskapspatent kommer att få för myndighetens verksamhet. PRV har i huvudsak uppgett följande.

”Eftersom rådsförordningen kommer att erbjuda låga eller inga publiceringsavgifter (i varje fall inga som tillfaller de nationella patentverken) samt förnyelseavgifter som är relativt sett lägre än i dag och dessutom skall tillfalla EPO, kan en följd komma att bli minskade intäktsströmmar till PRV. Visserligen förs det diskussioner om en återföring till de nationella myndigheterna av en del av förnyelseavgifterna, men i slutändan torde det stå utom varje tvivel att finansieringen kommer att bli bekymmersam.

– – – Visar det sig möjligt att få ner kostnaderna för gemenskapspatentet så mycket att även små och medelstora företag får råd att använda sig av det, måste rimligen intresset för såväl nationella patent som traditionella europeiska patent minska.

Det är utifrån detta perspektiv man får se vissa staters önskemål att få medverka i granskningen av ansökningar om gemenskapspatent. En sådan rätt till att utföra arbete för, eller jämte, EPO skulle till viss del kunna ersätta bortfall av intäkter från årsavgifter för nationella och europeiska patent.

Även om trycknings- och årsavgifter för europeiska patent i dag är av stor betydelse för PRV:s ekonomi anses verket inte vara bland de patentmyndigheter som drabbas hårdast av gemenskapspatentet. PRV har genom sitt PCT-samarbete med EPO en särställning, och den svenska myndighetens hantering av PCT-ansökningar garanterar tills vidare sysselsättning av sådan omfattning att PRV inte skulle vara

beroende av legoarbeta med gemenskapspatent. Men även om de svenska förhandlarna visat sig fast bestämda att värna om PRV:s PCT-roll måste det sägas att osäkerheten är stor beträffande vilka konsekvenser som efter hand kan visa sig. Utvecklingen av de fortsatta förhandlingarna måste följas noga.”

2.5.5 Handläggningstider – mål och måluppfyllelse

För år 2001 gällde följande mål för PRV:s patentverksamhet enligt myndighetens regleringsbrev.

1. I alla internationella patentärenden skall gällande frister hållas.
2. I alla nationella patentansökningar skall ett första tekniskt utlåtande vara expedierat inom 7 månader i 90 % av fallen och inom 8 månader i 98 % av fallen.
3. I 50 % av alla nationella ansökningar skall ett slutligt beslut föreligga inom 3 år.

I regleringsbrevet för år 2002 har mål 2 justerats så att ett tekniskt utlåtande skall vara expedierat inom 7 månader i samtliga fall och mål 3 skärpts så att ett slutligt beslut skall vara meddelat inom 3 år i 70 % av fallen.

Ärendeutvecklingen inom patentområdet under år 2001 ser ut på följande sätt.

	Antal
Inkomna nationella patentansökningar	4 500
Avgjorda nationella patentansökningar	4 682
Balanser nationella patentansökningar	10 986
Inkomna internationella patentansökningar	8 293
Expedierade internationella rapporter	7 708
Inkomna nyhetsgranskningar åt EPO	1 210
Avgjorda nyhetsgranskningar åt EPO	1 053

PRV har lämnat följande uppgifter om måluppfyllelse och handläggningstider på patentområdet under år 2001.

- Måluppfyllelsen har varit mycket god. I princip har alla PCT-ärenden kunnat handläggas inom gällande frister och ett tekniskt utlåtande har också kunnat expedieras inom de

tider som anges i målen. Även mål 3 har uppnåtts under året.

- Medelbehandlingstiden för meddelade patent är 3,1 år. Att medelbehandlingstiden är längre än tre år beror främst på att det finns ett relativt litet antal ärenden med mycket långa väntetider, som oftast beror på faktorer utanför PRV:s kontroll. En genomsnittlig handläggningstid, definierad som ineliggande balans ställd mot årlig avarbetningskapacitet, uppgår till ca 2,3 år.

2.6 Uppdrags- och serviceavdelningen

Uppdrags- och serviceavdelningen har fyra verksamhetsgrenar – intern service, extern service, PRV InterPat och internationellt samarbete.

Intern service ger service till PRV:s avdelningar och verksamhetsgrenar. Strategiska, verksgemensamma och operativa frågor hanteras inom funktionerna personal, ekonomi och intendentur. Den 1 mars 2002 hade intern service 41 anställda vars tjänstgöring motsvarade 38,6 personår. Dessa fördelade sig enligt följande (antalet anställda är angivet i parentes): verksamhetschef (1), ekonomichef (1), ekonom (1), redovisning (4), personalpolitik (1), kompetensutveckling (1), rehabilitering (1), rekrytering (1), registrator (1), friskvård (1), lönekontor (3), post/kopiering (6), växel (4), lokalvård (10), fastighetsservice (4) och inköp (1).

Extern service ger svar på allmänna frågor om patent, varumärken och mönster.

PRV InterPat utför konsultuppdrag åt företag, konstruktörer, uppfinnare m.fl. Vanliga uppdrag är tekniksökningar i internationella databaser åt den som vill få fram underlag till en egen patentansökan eller göra konkurrent- och branschanalyser. InterPat kan bevaka enstaka patent och patentansökningar, såväl nationellt som internationellt. Motsvarande tjänster erbjuds inom mönster- och varumärkesområdena. InterPat bedriver också kursverksamhet inom immaterialrättsområdet.

Verksamhetsgrenen internationellt samarbete samordnar verksamhetsgrenens och de enskilda avdelningarnas internationella operativa kontakter som inte berör den vanliga ärendehanteringens. Under år 2001 genomförde avdelningen bl.a. ett flertal seminarier inom

upphovsrätts- och varumärkesområdet i Lettland och tog emot ett antal utländska studiebesök.

2.7 Varumärkesavdelningen

Varumärkesavdelningen⁶ i Söderhamn har fyra verksamhetsgrenar – varumärken, mönster, periodisk skrift och personnamn. Dessutom registrerar avdelningen kommunala vapen. Omfattande ändringar i varumärkes- och mönsterlagstiftningen har föreslagits och om den nya lagstiftningen antas av riksdagen kommer PRV:s verksamhet att påverkas. En närmare beskrivning av den föreslagna lagstiftningen och de konsekvenser den kan förväntas få för PRV ges i avsnitt 2.7.6.

Varumärkesavdelningens administrativa stödresurser bestod den 1 mars 2002 av 9 personer vars tjänstgöring motsvarade 8,5 personår. Dessa fördelade sig enligt följande (antalet anställda är angivet i parentes): administrativ chef (1), ekonomiassistent (1), personadministratör (1), kompetens- och rekryteringssamordnare (1), post/vaktmästeri (3) och lokalvård (2).

Avdelningens största verksamhetsgren är varumärken. I likhet med vad som gäller på patentområdet kan en sökande skydda ett varumärke i Sverige på tre sätt – genom en nationell ansökan, genom en internationell ansökan eller genom en ansökan hos EU:s varumärkesmyndighet.

2.7.1 Nationell varumärkesansökan

En ansökan om registrering enligt varumärkeslagen (1960:644) skall innehålla uppgift om sökandens namn eller firma, de varor för vilka märket är avsett och de klasser varorna tillhör. Vidare skall märket vara tydligt angivet och ansökningsavgiften betald. PRV undersöker först om de formella föreskrifterna är uppfyllda och därefter om det finns några s.k. absoluta eller relativa hinder för registrering. Absoluta hinder är exempelvis att märket inte har särskiljningsförmåga, att det är vilseledande eller att det står i strid med annan lagstiftning eller allmän ordning. Det vanligaste relativa hindret är att varumärket som begärs registrerat är förväxlingsbart

⁶ Varumärkesavdelningen har ändrat namn till design- och varumärkesavdelningen och verksamhetsgrenen mönster till design. Av förenklingskäl används dock de tidigare namnen genomgående i betänkandet.

med någon annans redan skyddade firma eller varukännetecken. Om PRV upptäcker ett relativt hinder ges sökanden tillfälle att undanröja hindret, t.ex. genom att inhämta medgivande från den som har ett redan skyddat kännetecken, eller genom att begränsa ansökan. Består hindret även därefter avslår PRV på eget initiativ ansökningen. Den som har ett äldre förväxlingsbart kännetecken behöver således inte invända mot den sökta registreringen. Är ansökningen däremot i sin ordning bifalls den med följd att märket förs in i varumärkesregistret och registreringen kungörs. Genom kungörandet bereds bl.a. innehavare av äldre förväxlingsbara kännetecken tillfälle att invända mot registreringen inom två månader från kungörandedagen. Efter invändning prövar PRV om registreringen skall upphävas eller om den skall stå kvar. Om det finns hinder endast för en del av de varor som varumärket har registrerats för upphävs registreringen enbart för de varorna. Finns det inte något hinder mot att registreringen står kvar avslår PRV invändningen. Den som är missnöjd med PRV:s beslut i ett registrerings- eller invändningsärende kan överklaga till Patentbesvärsrätten och i sista hand till Regeringsrätten.

2.7.2 Internationell varumärkesansökan

Genom en internationell ansökan till World Intellectual Property Organization (WIPO) i Genève kan ett varumärke skyddas i flera länder genom ett enda registreringsförfarande. Förfarandet bygger på det s.k. Madridsystemet, vilket består av Madridöverenskommelsen från år 1891 och Madridprotokollet från år 1989. Sverige har tillträtt endast protokollet.

En grundläggande förutsättning för en internationell ansökan är att den sökande innehar en nationell varumärkesregistrering eller, i fråga om Madridprotokollet, en ansökan om registrering av ett varumärke. I PRV:s handläggning av internationella registreringar kan två olika situationer urskiljas. Den första är när ett svenskt rättssubjekt har erhållit eller ansökt om registrering i Sverige. Detta subjekt kan genom en ny ansökan, som lämnas in till PRV, få skydd för sitt varumärke i ett eller flera andra länder som har tillträtt Madridprotokollet. PRV granskar att ansökningens innehåll stämmer överens med den bakomliggande nationella ansökningen eller registreringen och vidarebefordrar därefter samtliga handlingar till WIPO, som underrättar registrerings-

myndigheterna i de länder som har angetts i ansökan. Var och en av dessa myndigheter granskar om det finns något registreringshinder i det egna landet. Om respektive nationell registreringsmyndighet finner att det inte föreligger något hinder mot ansökan beviljas registrering, vilket får samma verkan som en nationell registrering. Finner registreringsmyndigheten däremot att det finns hinder mot registrering skall detta meddelas WIPO.

Den andra situationen är när PRV får en underrättelse från WIPO om att det har kommit in en internationell ansökan i vilken Sverige har angetts. PRV skall granska om det finns något absolut eller relativt hinder mot registrering. Om det inte finns något sådant hinder kungörs ansökningen. Liksom beträffande nationella ansökningar löper en invändningstid om två månader räknat från kungörandedagen. När tiden för att framställa invändning har löpt ut beslutar PRV om den internationella registreringen skall gälla i Sverige. Om PRV finner att den internationella registreringen inte skall gälla i Sverige kan sökanden överklaga det beslutet till Patentbesvärsrätten och i sista hand till Regeringsrätten. Ett beslut av PRV att avslå en invändning får på motsvarande sätt överklagas av den som har gjort invändningen.

2.7.3 Europeisk varumärkesansökan

Rådets förordning (EG) nr 40/94 den 20 december 1993 om gemenskapsvarumärken (EG-varumärken) gör det möjligt att genom en enda ansökan få en varumärkesrätt som täcker hela EU:s territorium. Ansökan kan skickas direkt till den europeiska varumärkesbyrån Office for Harmonisation in the Internal Market (OHIM) i Alicante eller till registreringsmyndigheterna i de skilda medlemsländerna. PRV är behörig att ta emot en sådan ansökan. Om en ansökan ges in till PRV skickar verket ansökningen vidare till OHIM, som på eget initiativ granskar ansökningen och utarbetar en sökrapport om äldre EG-varumärken. När OHIM mottar varumärkesansökan direkt, dvs. utan en nationell mellanhand, granskar OHIM på motsvarande sätt ansökningen och utarbetar en sökrapport. Därefter sänder OHIM en begäran om sökrapport ur respektive sökregister till varumärkesmyndigheter som har anmält att de vill söka i sina egna register. Samtliga nationella och regionala varumärkesmyndigheter, utom myndigheterna i Frankrike, Tyskland och Italien, lämnar gransknings-

rapporter. Innehållet i rapporterna utgör underlag för om sökanden skall gå vidare och låta kungöra EG-ansökningen för invändning. I övrigt är de nationella och regionala myndigheterna inte inblandade i handläggningen av ansökningar för EG-varumärken.

2.7.4 Mönsterärenden

En ansökan om mönsterskydd syftar till att skydda formgivningen av en produkt. Reglerna i mönsterskyddslagen (1970:485) om handläggningen av registreringsansökningar, instansordningen vid överklagande av beslut m.m. överensstämmer i stort sett med vad som gäller för nationella patentansökningar (jfr avsnitt 2.5.1). Den huvudsakliga skillnaden är att tiden för att framställa en invändning är två månader i mönsterärenden och nio månader i patentärenden.

2.7.5 Övriga ärenden på varumärkesavdelningen

Utöver varumärkes- och mönsterärenden handlägger varumärkesavdelningen ansökningar om byte av personnamn samt registrerar utgivare av periodiska skrifter och kommunala vapen. Handläggningen styrs av reglerna i namnlagen (1982:670), tryckfrihetsförordningen (1949:105) och lagen (1970:498) om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar. Dessa ärendekategorier är förhållandevis små och tar endast en mindre del av varumärkesavdelningens resurser i anspråk.

2.7.6 Föreslagna ändringar i varumärkes- och mönsterlagstiftningen

Varumärkeskommittén

Varumärkeskommittén har i sitt slutbetänkande SOU 2001:26 föreslagit att PRV:s handläggning av ansökningar om varumärkesregistrering skall bli mindre omfattande än vad den är i dag. Enligt vad som framgår av avsnitt 2.7.1 prövar PRV för närvarande om det finns några absoluta hinder (t.ex. bristande särskiljningsförmåga) eller relativa hinder (t.ex. äldre förväxlingsbara kännetecken) mot registrering. Enligt varumärkeskommitténs förslag skall den obligatoriska prövningen inskränkas till att avse absoluta hinder.

PRV skall även fortsättningsvis kunna göra en viss undersökning av relativa registreringshinder, men i vilken omfattning detta skall ske åvilar regeringen att besluta om. Klart är i vart fall att PRV inte skall kunna vägra att registrera ett varumärke som är förväxlingsbart med ett äldre kännetecken så länge den sökande vill få sitt märke registrerat. En registrering skall dock, liksom i dag, kunna upphävas om en invändning om ett absolut eller relativt hinder görs och invändningen har fog för sig. Kommittén har föreslagit att invändningsfristen förlängs från två till tre månader. Vidare har kommittén föreslagit att PRV skall få en begränsad möjlighet att i administrativ ordning ompröva beslut i varumärkesärenden. Enligt förslaget skall PRV kunna häva en registrering på begäran, men endast om den registrerade innehavaren medger det eller förhåller sig passiv till en sådan begäran.

Vi har frågat PRV vilka konsekvenser de föreslagna ändringarna kommer att få för PRV om de genomförs. PRV har uppgett följande.

”Varumärkeskommitténs egen bedömning av konsekvenserna för PRV kan sammanfattas enligt följande.

– Förslaget att begränsa PRV:s officialprövning innebär att registreringsärendena förenklas och påskyndas och att kostnaderna i motsvarande mån minskas.

– Å andra sidan krävs resurstillskott för hantering av ökat antal invändningsärenden.

Denna bedömning framstår som rimlig. Det är dock vanskligt att dra några slutsatser om i vad mån det finns skäl att tänka sig en väsentligt annorlunda personalstruktur. En förskjutning av materiell prövning från registrerings- till invändningsfasen kan tala för att varumärkesenhetens juristkader behöver förstärkas, på bekostnad av kretsen icke rättsbildade handläggare. Å andra sidan kommer många invändningsärenden rimligen att vara av okomplicerat slag. Det bör vara möjligt att låta invändningsärenden beredas, i viss utsträckning också självständigt prövas, av erfarna handläggare utan formell juridisk skolning.”

Kommittébetänkandet har remissbehandlats. Proposition är aviserad till våren 2003.

Mönsterutredningen

Mönsterutredningen har i delbetänkandet SOU 2000:79 och slutbetänkandet SOU 2001:68 föreslagit ändringar vad gäller PRV:s handläggning av formgivningsärenden (mönsterärenden). Själva ordet mönster föreslås bli ändrat till formgivning. Omfattningen av den s.k. hindersprövningen föreslås bli väsentligt mindre än i dag. PRV skall endast undersöka om formgivningen uppfyller den i lagen uppställda definitionen av en formgivning, att formgivningen inte strider mot goda seder eller allmän ordning och att inte statsvapen, statsflagga och liknande symboler har tagits in i formgivningen utan tillstånd. PRV skall dock, inom ramen för sin uppdragsverksamhet, kunna granska andra eventuella hinder mot en avgift om sökanden vill det. En följd av PRV:s minskade obligatoriska prövning kan enligt Mönsterutredningen bli att formgivningsregistret i högre grad än tidigare kommer att innehålla registreringar, som inte borde ha kommit till stånd. En möjlighet att upphäva en registrering i administrativ ordning föreslås därför införas. PRV skall pröva en sådan framställan mot en avgift. Om en registrering hävs skall innehavaren kunna söka återvinning mot beslutet vid Stockholms tingsrätt. Som en konsekvens av möjligheten att få registreringsbeslut prövade i administrativ ordning föreslås att det nuvarande invändningsförfarandet slopas.

PRV har på förfrågan om vilka konsekvenser, som Mönsterutredningens förslag kommer att få för myndigheten, svarat följande.

”Såvitt gäller omfattningen av hindersprövning i registreringsfasen stämmer Mönsterutredningens förslag väl överens med vad Varumärkeskommittén föreslagit för sina rättsområden. Mönsterutredningens förslag om administrativ omprövning går däremot betydligt längre. Detta innebär att PRV under hela den tid en formskyddsregistrering består ska ha behörighet att ta upp en begäran om omprövning, även i vissa fall där det råder direkt tvist om rättigheten.

Om förslaget genomförs i denna del (något som i ljuset av remissutfallet inte framstår som självklart) kan effekterna för PRV:s del bli mer omfattande. Av Mönsterutredningens egen konsekvensbedömning (SOU 2001:68 s. 178 f.) framgår att många fall av tvistlösning som i dag ligger hos Patentbesvärsrätten och allmänna domstolar kommer att få tas om hand av PRV inom ramen för administrativ omprövning. Det är ovisst om PRV kan få full täckning

för den motsvarande kostnadsökningen genom avgiftsmedel. Under alla förhållanden får man räkna med att PRV kan behöva förstärka antalet jurister och övriga kvalificerade handläggare.”

2.7.7 Handläggningstider – mål och måluppfyllelse

Varumärken

På varumärkesområdet gällde följande sex mål under år 2001 enligt PRV:s regleringsbrev.

1. I 95 % av alla nationella ansökningar skall den formella granskningen vara genomförd och ett eventuellt formellt föreläggande vara expedierat inom 10 arbetsdagar.
2. I 95 % av alla nationella ansökningar skall den materiella granskningen vara genomförd och ett eventuellt materiellt föreläggande vara expedierat inom 60 arbetsdagar.
3. Inkomna svaromål skall vara behandlade inom 20 arbetsdagar i 75 % av alla fall och inom 40 arbetsdagar i 95 % av alla fall.
4. Ett slutligt beslut skall föreligga inom 10 månader i 75 % av alla ansökningar och inom 18 månader i 95 % av alla ansökningar.
5. I 95 % av alla fall skall en anmäld registerändring vara införd i varumärkesregistret inom 10 arbetsdagar.
6. I alla internationella ansökningar skall gällande frister hållas.

Varumärkesenheten tillämpar sedan den 1 september 2001 en ”kompakt” handläggning, vilket innebär att alla ärenden granskas både formellt och materiellt inom mycket kort tid. I anslutning till den granskningen expedierar enheten ett eventuellt föreläggande som innefattar alla iakttagelser. Detta innebär att mål 1 ovan har utgått i regleringsbrevet för år 2002 eftersom det kan sägas ingå i mål 2. Vidare har i regleringsbrevet för år 2002 tiden i mål 5 förlängts till 20 dagar efter önskemål av PRV.

Ärendeutvecklingen inom varumärkesområdet under år 2001 ser ut på följande sätt.

	Antal
Inkomna nationella varumärkesansökningar	7 975
Avgjorda nationella varumärkesansökningar	12 699
Balanser nationella varumärkesansökningar	10 058
Inkomna internationella varumärkesansökningar	7 048
Avgjorda internationella varumärkesansökningar	9 284
Balanser internationella varumärkesansökningar	9 943
Inkomna förnyelseansökningar	7 114
Avgjorda förnyelseansökningar	6 837
Balanser förnyelseansökningar	879

PRV har lämnat följande uppgifter om måluppfyllelse och handläggningstider under år 2001.

- Den nya arbetsmetodiken med "kompakt" handläggning har medfört att handläggningstiderna har varit mycket korta för ett stort, och dessutom växande, antal ärenden. Exempelvis har 32 % av den sammanlagda mängden ärenden publicerats inom 6 månader under januari 2002.
- I likhet med vad som gäller inom patentområdet finns det inom varumärkesområdet ett antal mycket gamla ärenden, som påverkar beräkningen av den genomsnittliga tiden från inkomstdag till dag för slutligt beslut. Medelbehandlingstiden har dock sjunkit från 25 månader år 1999 till 13 månader år 2001.
- Balansen för nationella ärenden har sjunkit från 19 793 stycken år 1999 till 9 618 stycken vid utgången av år 2001. Av dessa ärenden var vid utgången av januari 2002 ca 1 500 ännu inte påbörjade och ca 7 400 väntade på svar från den sökande.
- Med undantag för mål 5 och den begränsade balans på ca 1 500 ärenden, som kommer att arbetas av under våren 2002, uppfylls alla mål i regleringsbrevet.

Mönster

Inom mönsterområdet gällde följande fem mål under år 2001.

1. I 95 % av alla ansökningar skall den formella granskningen vara genomförd och ett eventuellt formellt föreläggande vara expedierat inom 10 arbetsdagar.
2. I 95 % av alla ansökningar skall den materiella granskningen vara genomförd och ett eventuellt materiellt föreläggande vara expedierat inom 60 arbetsdagar.
3. Ett inkommet svaromål skall vara behandlat inom 20 arbetsdagar i 75 % av alla fall och inom 40 arbetsdagar i 95 % av alla fall.
4. Ett slutligt beslut skall föreligga inom 11 månader i 75 % av alla ansökningar och inom 18 månader i 95 % av alla ansökningar.
5. I 95 % av alla fall skall en anmäld registerändring vara införd i mönsterregistret inom 10 arbetsdagar.

Liksom vad gäller på varumärkesområdet har mål 1 utgått för år 2002 som en förberedelse för en kompakt handläggning.

Ärendeutvecklingen inom mönsterområdet under år 2001 ser ut på följande sätt.

	Antal
Inkomna mönsteransökningar	2 019
Avgjorda mönsteransökningar	2 787
Balanser mönsteransökningar	2 319

PRV har uppgett att balansen håller på att arbetas ned i syfte att uppfylla mål 2. Målet beräknas vara uppfyllt under sommaren 2002. Övriga mål uppfylls.

Personnamn

Inom personnamnsområdet gällde följande tre mål under år 2001.

1. I 95 % av alla ansökningar skall den formella granskningen vara genomförd och ett eventuellt formellt föreläggande vara expedierat inom 5 arbetsdagar.

2. I 95 % av alla ansökningar skall den materiella granskningen vara genomförd och ett eventuellt materiellt föreläggande vara expedierat inom 20 arbetsdagar.
3. Ett slutligt beslut skall föreligga inom 3 månader i 75 % av alla ansökningar och inom 5 månader i 95 % av alla ansökningar.

Förutom att verksamhetsmål nr 1 har utgått är målen lika för år 2002.

Ärendeutvecklingen inom personnamnsområdet under år 2001 ser ut på följande sätt.

	Antal
Inkomna namnansökningar	4 988
Avgjorda namnansökningar	4 567
Balanser namnansökningar	1 177

PRV har uppgett att målen enligt regleringsbrevet uppfylls.

Periodisk skrift

För verksamhetsgrenen periodisk skrift var verksamhetsmålet under 2001 att ett slutligt beslut skall föreligga inom 2 veckor i 95 % av alla ansökningar. Samma mål gäller för år 2002.

Ärendeutvecklingen under år 2001 ser ut på följande sätt.

	Antal
Inkomna nyansökningar	519
Avgjorda nyansökningar	489
Inkomna ändringar	1 079
Avgjorda ändringar	1 284
Balanser	176

PRV har uppgett att det inte finns några egentliga ärendebalanser inom verksamheten och att målet enligt regleringsbrevet uppfylls.

2.8 Bolagsavdelningen

2.8.1 Verksamhet

Bolagsavdelningen i Sundsvall har tre verksamhetsgrenar:

- Bolag (registrering)
- Uppdrag, information och försäljning – bolag (kundservice)
- Finansiering av viss verksamhet (likvidatorer)

Bolagsavdelningens administrativa stödresurser bestod den 1 mars 2002 av 30 personer vars tjänstgöring motsvarade 26 personår. Dessa fördelade sig enligt följande (antalet anställda är angivet i parentes): personalchef (1), internkonsult (1), rekryteringsansvarig (1), personalhandläggare (2), friskvårdsansvarig (1), chefsadministratör (1), kompetens- och utbildningssamordnare (1), ekonomichef (1), ekonomer (2), ekonomihandläggare (3), växel (5), lokalvård (6) och husservice (5).

Bolagsavdelningen har dessutom stödresurser (det budgeterade resursbehovet för 2002 angivet i parentes) i form av den egna projektfunktionen (8), informationsfunktionen (7) och juristfunktionen (25,5).

Verksamhetsgrenen registrering har ca 200 medarbetare, som registrerar aktiebolag, handelsbolag, enskilda näringsidkare, ekonomiska föreningar, utländska filialer, banker och försäkringsföretag och andra företagsformer där registrering krävs. Bland de uppgifter som ett nybildat aktiebolag skall lämna hör bolagets postadress, personuppgifter för bl.a. stiftare, styrelseledamöter, verkställande direktör och revisor, och bolagets aktiekapital. Dessutom skall vissa handlingar, t.ex. stiftelseurkund, protokoll vid konstituerande stämma och revisorsyttrande, ges in. Bland de uppgifter som handelsbolag skall lämna och vilka registreras kan nämnas uppgift om näringsverksamhetens art, huvudkontorets postadress och bolagsmännens personuppgifter. Ändringar i registrerade uppgifter, t.ex. att en styrelseledamot får ny postadress, måste alltid anmälas till PRV.

Uppgifter rörande företagen förs in i ett stort antal register – aktiebolagsregistret, föreningsregistret, handelsregistret, filialregistret, konkursregistret, näringsförbudsregistret, bank- och försäkringsföretagsregistren, registret över personer som har fått biträdesförbud m.fl. Av informationsskäl är registren på bolagsavdelningen samlade under benämningen näringslivsregistret.

Sammanlagt innehåller näringslivsregistret uppgifter om nästan en miljon företag.

Verksamhetsgrenen kundservice har ett 70-tal anställda, som svarar på kundsamtal och tillhandahåller information ur bolagsavdelningens register. Vem som helst kan gratis få information ur registren per telefon och mot en avgift utskriften ur registren, t.ex. registreringsbevis, räkenskapsbevis och bolagsordningsbevis. En kund kan nå informationen i registren även på andra sätt än genom telefon, bl.a. talsvar, datauppkoppling (direkt eller via distributör) och Internet. Kundservice kan även tillhandahålla information om vissa utländska företag genom att bolagsavdelningen är ansluten till European Business Register, som är ett nätverk av företagsregister i olika länder. Förutom Sverige är Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Grekland, Italien, Lettland, Norge, Spanien, Tyskland och Österrike anslutna till registret.

Verksamhetsgrenen finansiering av viss verksamhet (likvidatorer) har hand om tvångslikvidation av bolag.

Bolagsavdelningen är involverad i ett flertal projekt som syftar till att underlätta för blivande och existerande företagare. Tillsammans med Statskontoret och Riksförsäkringsverket deltog avdelningen under år 2001 i Riksskatteverkets projekt SAMSET, vars uppgift är att åstadkomma en gemensam syn på användningen av elektroniska signaturer inom staten. Vidare har bolagsavdelningen tillsammans med Riksskatteverket utvecklat en Internet-applikation, Kontakt-N, i syfte att skapa ett förenklat system för registrering av företag. Systemet gör det möjligt för en blivande företagare att genom en enda kontakt åstadkomma de handlingar som PRV och skattemyndigheten kräver vid registrering av företaget. På initiativ av regeringen har vidare ett samarbete inletts mellan PRV, Riksskatteverket, Statistiska Centralbyrån, Tullverket och Lantmäteriverket för att bl.a. samordna företagsinformation.

PRV är genom bolagsavdelningen involverat i arbetet mot ekonomisk brottslighet. Myndigheten är exempelvis en av aktörerna som enligt förordningen (1997:899) om myndighets-samverkan mot ekonomisk brottslighet ingår i Ekorådet och i Ekorådets arbetsgrupp. Förutom Ekorådets arbetsgrupp ingår PRV i ett antal operativa grupper tillsammans med brottsutredande myndigheter. PRV bedriver även utbildning för bl.a. åklagare och poliser om hur aktiebolagsformen kan missbrukas för ekonomisk brottslighet och hur PRV:s register kan användas i utredningshänseende.

2.8.2 Firmalagstiftningen – föreslagna ändringar m.m.

På bolagsavdelningen finns en ärendetyp som uppvisar stora likheter med varumärkesärenden – firmaärenden.

En näringsidkare som vill skydda sin firma, dvs. den beteckning under vilken han skall driva sin rörelse, kan anmäla firman för registrering. Fimalagen innehåller vissa grundläggande regler i detta hänseende. Reglerna kompletteras av olika specialregler i den associationsrättsliga lagstiftningen för de särskilda typerna av firmor. Som exempel kan nämnas att en enskild näringsidkare själv kan avgöra om han vill låta registrera sin firma, medan ett aktiebolag är tvunget att ange sin firma. De materiella reglerna liknar de regler som gäller för varumärken (jfr avsnitt 2.7.1). PRV:s prövning omfattar således både absoluta och relativa hinder. En firma måste t.ex. ha särskiljningsförmåga för att få registreras och den får inte vara förväxlingsbar med ett redan skyddat närings- eller varukännetecken. Till skillnad mot vad som gäller för varumärken registreras inte alla firmor i ett och samma register utan aktiebolags firmor registreras i ett särskilt aktiebolagsregister, handelsbolags firmor i handelsregistret, ekonomiska föreningars firmor i föreningsregistren osv. Något invändningsförfarande finns emellertid inte i firmaregistreringsärenden utan ett beslut av PRV att vägra en firmaregistrering får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Företrädare för bolagsavdelningen har uppgett att det finns tydliga synergier mellan firma- och varumärkesärenden, men att bolags- och varumärkesavdelningarna hittills inte har samarbetat i den typen av ärenden.

Varumärkeskommittén har i sitt slutbetänkande SOU 2001:26 föreslagit att PRV:s handläggning av ansökningar om registrering av firma skall bli mindre omfattande. Förslaget stämmer till stor del överens med vad som har föreslagits beträffande varumärken (jfr avsnitt 2.7.6). Om riksdagen antar förslaget blir således konsekvenserna följande.

- Kravet på att en firma, för att få registreras, skall ha särskiljningsförmåga för den verksamhet den avser, kommer att försvinna.
- PRV:s obligatoriska prövning begränsas till att avse absoluta registreringshinder.
- Ett invändningsförfarande och en möjlighet att upphäva en registrerad firma i administrativ ordning införs.

Vi har frågat PRV vilka konsekvenser de föreslagna ändringarna i firmalagstiftningen kommer att få för myndighetens verksamhet.

PRV har uppgett att konsekvenserna bör bli desamma som för varumärkesärendena (jfr avsnitt 2.7.6). Registreringsärendena kommer således att förenklas och påskyndas om PRV:s obligatoriska prövning minskar och kostnaderna att minska i motsvarande mån. Samtidigt kommer det emellertid att krävas resurstillskott för att hantera det ökade antal invändningsärenden som kan förväntas bli fallet.

2.8.3 Handläggningstider – mål och måluppfyllelse

För bolagsavdelningen gällde följande verksamhetsmål för år 2001.

1. I ärenden som avser registrering eller registerändring skall ett besked (föreläggande eller slutligt beslut) expedieras till sökanden inom 5 arbetsdagar i 80 % av alla fall och inom 10 arbetsdagar i 95 % av alla fall.
2. I ärenden som avser registrering eller registerändring skall ett slutligt beslut expedieras till sökanden inom 8 veckor i 80 % av alla fall och inom 12 veckor i 90 % av alla fall.
3. I 80 % av alla telefonförfrågningar till kundservice skall en kontakt med handläggare ha uppnåtts inom 30 sekunder.
4. I 95 % av alla inkomna beställningar till kundservice skall expediering ha skett senast påföljande arbetsdag.

Målen är oförändrade för år 2002. PRV har uppgett att bolagsavdelningen sedan ett par år uppnår verksamhetsmålen och närmare redovisat måluppfyllelsen under år 2001 enligt följande.

Mål 1 – i ärenden som avser registrering eller registerändring skall ett besked expedieras till sökanden inom 5 arbetsdagar i 80 % av alla fall och inom 10 arbetsdagar i 95 % av alla fall.

Andel ärenden i procent som påbörjats inom 5 arbetsdagar:

Aktiebolag nybildning	81 %
Aktiebolag ändring	78 %
Handelsregistret nybildning	81 %
Handelsregistret ändring	93 %
Föreningsregistret nybildning	85 %
Föreningsregistret ändring	82 %

Andel ärenden i procent som påbörjats inom 10 arbetsdagar:

Aktiebolag nybildning	92 %
Aktiebolag ändring	86 %
Handelsregistret nybildning	92 %
Handelsregistret ändring	96 %
Föreningsregistret nybildning	96 %
Föreningsregistret ändring	96 %

Mål 2 – i ärenden som avser registrering eller registerändring skall ett slutligt beslut expedieras till sökanden inom 8 veckor i 80 % av alla fall och inom 12 veckor i 90 % av alla fall.

Andel ärenden i procent som avslutas inom 8 veckor:

Aktiebolag nybildning	93 %
Aktiebolag ändring	85 %
Handelsregistret nybildning	86 %
Handelsregistret ändring	90 %
Föreningsregistret nybildning	84 %
Föreningsregistret ändring	92 %

Andel ärenden i procent som avslutas inom 12 veckor:

Aktiebolag nybildning	95 %
Aktiebolag ändring	90 %
Handelsregistret nybildning	91 %
Handelsregistret ändring	94 %
Föreningsregistret nybildning	90 %
Föreningsregistret ändring	95 %

PRV har uppgett att vid temporära balanssituationer, som kan uppstå under semestertider och i samband med längre helger, har sådana ärenden prioriterats där kunden velat ha ett snabbt beslut. Detta är orsaken till den något lägre måluppfyllelsen för kategorin "Aktiebolag ändring". PRV har vidare uppgett att det under år 2001 inkom 312 200 ärenden och att dessa fördelade sig enligt följande.

	Antal
Aktiebolag	204 500
Enskild näringsidkare	50 000
Handelsbolag	28 000
Kommanditbolag	9 700
Ideell förening	200
Ekonomisk förening	4 000
Bostadsrättsförening	15 000
Bostadsförening	300
Filial	500

3 Patent- och registrerings- verksamhet i vissa europeiska länder

3.1 Allmänt

Skyddet för intellektuella prestationer och kännetecken tillhör det rättsområde som kallas för immaterialrätt.

Immaterialrätten kan delas upp i två kategorier – *upphovsrätt och närstående rättigheter* respektive *industriellt rättsskydd*. Det *industriella rättsskyddet* omfattar patenträtt, mönsterrätt/design, känneteckensrätt (varumärkesrätt, firmarätt och ursprungs-beteckningar) och skydd mot otillbörlig konkurrens.

PRV har hand om hela det industriella rättsskyddet förutom skydd mot otillbörlig konkurrens och den del av känneteckens-rätten som rör ursprungs-beteckningar. I vissa länder, t.ex. Storbritannien, har patentmyndigheten hand om all immaterialrätt, således även upphovsrätt och närstående rättigheter.

Registrering av företagsuppgifter – bolagsregistrering – hör juridiskt till associationsrätten. Till skillnad från patent- och varumärkesrätten, som till stora delar är likadant reglerad i industriländerna, är den bolagsrättsliga regleringen nationell. Detta tar sig uttryck i att flertalet av de europeiska länder, som vi har studerat, har uppdragit åt en myndighet att ha hand om det industriella rättsskyddet (liksom ibland även upphovsrätt och närstående rättigheter) medan ett annat organ har hand om bolagsregistrering. Vad för slag av organ som har hand om bolagsregistrering varierar från land till land. Danmark och Storbritannien har t.ex. ålagt en särskild myndighet (Erhvervs- og Selskabsstyrelsen respektive Companies House) denna uppgift, medan lokala handelskamrar utför motsvarande uppgift i Nederländerna och Tyskland. En annan variant är att, som fallet är i Frankrike och Österrike, låta bolagsregistrering skötas av lokala domstolar. Bland de länder som vi har studerat är det endast Finland som har en motsvarande organisation som den Sverige har,

dvs. att det industriella rättsskyddet och bolagsregistrering har samordnats i en myndighet.

3.2 Förhållandena i ett antal europeiska länder

3.2.1 Belgien

The Belgian Patent and Trademark Office (BPTO) i Bryssel har hand om patent-, varumärkes- och mönsterärenden. Inom en relativt snar framtid kommer myndigheten även att få hand om upphovsrättsliga ärenden, vilka det belgiska justitiedepartementet för närvarande handlägger.

BPTO är uppdelat i fyra enheter. En enhet är den s.k. "produktionsenheten", som har hand om patent-, varumärkes- och mönsterärenden. BPTO handlägger dock inte patentansökningar eftersom antalet sådana ansökningar är för litet för att motivera att myndigheten håller en egen stab av handläggare. Myndigheten köper i stället den tjänsten av det europeiska patentkontoret (EPO). För varumärken och mönster gäller ett samregistreringsförfarande i Beneluxländerna, dvs. Belgien, Nederländerna och Luxemburg. Förfarandet innebär att ett registrerat varumärke eller mönster blir giltigt i alla de tre länderna. Ansökningarna handläggs av The Benelux Trademark Office (varumärken) eller The Benelux Offices for Models and Design (mönster) med säte i Haag, Nederländerna. En ansökan om varumärkes- eller mönsterregistrering kan lämnas till BPTO, som dock skickar ansökningen direkt vidare till The Benelux Trademark Office eller The Benelux Offices for Models and Design.

BPTO:s andra enhet har hand om patentinformation och dokumentation. Den tredje enheten har hand om juridiska frågor och ger bl.a. råd inom myndigheten och till allmänheten. Den fjärde enheten är administrativ och rymmer bl.a. myndighetens ledning.

Bolagsregistrering sköts i Belgien av ett trettiotal regionala registreringskontor.

3.2.2 Danmark

Patent- og Varemaerkestyrelsen (PVS) i Taastrup, strax utanför Köpenhamn, beviljar patent- och designrättigheter samt registrerar bruksmodeller och varumärken. Myndigheten har ca 300 anställda. Den är helt självfinansierad, vilket innebär att de avgifter som kunderna betalar skall täcka kostnaderna i verksamheten.

I den danska lagstiftningen gäller, precis som i den svenska, att ett varumärke eller firmanamn inte får registreras om det strider mot ett redan registrerat kännetecken. I samband med att PVS prövar en varumärkesansökan söker därför handläggaren i den databas över firmanamn, som förs av Erhvervs- og Selskabsstyrelsen (ES; se närmare nedan om denna myndighet) och vilken PVS har tillgång till.

ES med säte i Köpenhamn registrerar uppgifter om bolag, näringsdrivande fonder och föreningar. Myndigheten har ca 170 medarbetare.

ES har som uttalad målsättning att, snarare än att vara en traditionell myndighet, vara näringslivets partner som står för service, flexibilitet och utveckling. Genom den nya projektorganisation, som infördes år 1999, har myndigheten lyckats väl med detta. Projektorganisationen innebär att sakenheterna utför i stort sett samma slags arbetsuppgifter, vilket skapar möjlighet att hantera tillfällig arbetsanhopning, t.ex. när bolagen sänder in sina årsredovisningar.

Ovan har beskrivits hur PVS vid handläggningen av varumärkesansökningar kontrollerar i ES:s databas om den sökta varumärkesregistreringen strider mot ett redan registrerat firmanamn. Intressant att notera är att ES inte tolkar lagen på samma sätt som PVS gör utan anser sig inte behöva kontrollera om ett firmanamn, som begärs registrerat, strider mot ett redan registrerat varumärke. Frågan har dock inte prövats i domstol.

3.2.3 Finland

Finland har organiserat sin patent- och registreringsverksamhet på liknande sätt som Sverige har gjort. Den ansvariga myndigheten är Patent- och registerstyrelsen (PRS) med säte i Helsingfors. Myndigheten inrättades år 1942 och har för närvarande ca 450 anställda. Vid myndigheten handläggs ärenden om patent,

nyttighetsmodeller, kretsmönster för integrerade kretsar, varumärken, mönster och firmor, anmälningar till handelsregistret, inkluderat bokslutshandlingar och företagsinteckningar, samt förenings- och stiftelseärenden.

PRS leds av en generaldirektör och har tre avdelningar, eller "linjer", som var och en leds av en avdelningschef.

- Företags- och sammanslutningslinjen har hand om handelsregistret, balanser och bokslut, företagsinteckningar och ärenden om stiftelser.
- Varumärkes- och mönsterlinjen har hand om varumärkes- och mönsterärenden.
- Patent- och innovationslinjen har hand om ärenden rörande patent, nyttighetsmodeller och integrerade kretsar.
- PRS har dessutom en särskild enhet för föreningsärenden.

3.2.4 Frankrike

Institut national de la propriété industrielle (INPI) har hand om det industriella rättsskyddet i Frankrike. På INPI:s huvudkontor i Paris finns patentavdelningen samt de administrativa och serviceinriktade funktionerna. Myndigheten har ytterligare två kontor i Parisområdet varav det ena innefattar avdelningen för varumärken och det andra avdelningen för industriell design. INPI har dessutom tolv regionala kontor, vars huvudsakliga uppgift är att tillhandahålla information om industriellt rättsskydd och att ta emot ansökningar. Sammanlagt har INPI ca 800 anställda varav ca 650 personer arbetar på de tre kontoren i Parisområdet.

Bolagsregistrering handhas i Frankrike av lokala affärsdomstolar. Det finns drygt 250 sådana domstolar. Domstolarna lämnar alla registrerade uppgifter till INPI, som sammanställer uppgifterna i ett nationellt bolags- och handelsregister vilket allmänheten har tillgång till.

3.2.5 Nederländerna

I Nederländerna handläggs patentärenden av Bureau voor de Industriële Eigendom. I likhet med Belgien handläggs varumärkes- och mönsterärenden av The Benelux Trademark Office

(varumärken) och The Benelux Offices for Models and Design (mönster).

Den nederländska handelskammaren sköter all bolagsregistrering. Något samröre med patentmyndigheten finns inte.

3.2.6 Norge

Patentstyret i Oslo har ca 230 medarbetare och handlägger ärenden rörande patent, varumärken och design/mönster. En direktör leder verksamheten, som är uppdelad på fyra avdelningar – en patentavdelning, en avdelning för kommersiella tjänster, en design- och varumärkesavdelning och en administrations- och serviceavdelning.

Bolagsregistrering sköts av den år 1988 upprättade myndigheten Brønnöysundregistrene med säte i Brønnöysund. Myndigheten har ca 350 anställda och för ett stort antal register, bl.a. företagsregistret, konkursregistret och räkenskapsregistret. Myndigheten för även andra legala register, t.ex. äktenskapsregistret och jaktregistret.

3.2.7 Portugal

Instituto nacional da propriedade industrial har hand om det industriella rättsskyddet i Portugal. Sedan januari 2002 finns det ett nätverk av tolv mindre kontor, vars uppgift är att främja det industriella rättsskyddet i Portugal genom att bl.a. tillhandahålla information.

Ett organ vid namn Registo Nacional de Pessoas Colectivas har hand om bolagsregistrering i Portugal.

3.2.8 Schweiz

Eidgenössisches Institut für Geistiges Eigentum i Bern har hand om patent, varumärkes- och mönsterärenden samt upphovsrättsrättsliga ärenden. Institutet blev en självständig myndighet med eget budgetansvar år 1996.

Den federala myndigheten Eidgenössisches Amt für das Handelsregister och dess lokala samarbetspartners i de enskilda

kantonerna¹ sköter uppgiften att registrera bolag och andra sammanslutningar. Varje kanton är skyldig att hålla minst ett register med en ansvarig registerföreståndare och att kontinuerligt uppdatera registret/registren. Den federala myndigheten utövar tillsyn över att kantonerna sköter denna uppgift. För närvarande finns det ungefär 45 lokala registreringskontor i Schweiz.

3.2.9 Spanien

Oficina Española de Patentes y Marcas i Madrid har hand om det industriella rättsskyddet i Spanien. Vid myndigheten arbetar ungefär 450 personer.

Såvitt har kunnat utrönas sköts bolagsregistrering i Spanien av regionala handelskontor. Alla uppgifter, som kontoren registrerar, samlas i ett centralt handelsregister.

3.2.10 Storbritannien

The UK Patent Office med ca 800 anställda har hand om det industriella rättsskyddet samt upphovsrätt och närstående rättigheter. Huvudkontoret låg tidigare i London, men flyttades i slutet av 1980-talet till Newport i Wales på grund av för höga kostnader för framför allt personal och lokaler. I London finns numera bara ett mindre kontor, som bl.a. tar emot ansökningar och håller "legal hearings", dvs. sammanträden/muntliga förhandlingar i ansökningsärenden.

Companies House, som har ca 1 000 anställda, har hand om bolagsregistreringen i Storbritannien. Huvudkontoret låg tidigare i London, men flyttade i mitten av 1970-talet till Cardiff i Wales. Skälen för flytten var dels höga kostnader för personal och lokaler i London, dels regionalpolitiska eftersom Wales behövde fler arbetstillfällen. Companies House har mindre kontor i London, Edinburgh, Manchester, Birmingham, Leeds och Glasgow. På Londonkontoret arbetar ungefär 10 personer, på Edinburghkontoret ca 20–30 personer och på vart och ett av de övriga kontoren ca 3 personer. Till skillnad mot PRV registrerar Companies House inte enskilda näringsidkare och inte heller handelsbolag och motsvarande associationer.

¹ Schweiz består av självstyrande kantoner och en övergripande federal statsmakt.

3.2.11 Tyskland

Det tyska patentverket – das Deutsche Patent- und Markenamt – är beläget i München. Verksamheten bedrivs på fyra avdelningar – en för patent, en för information, en för varumärken och mönster och en för central förvaltning/juridik. Myndigheten har även ett mindre kontor i Jena och ett tekniskt informationscenter i Berlin.

Varje större stad i Tyskland har en industri- och handelskammare, som registrerar bolag och andra sammanslutningar.

3.2.12 Österrike

Österreichisches Patentamt (ÖP) har sitt säte i Wien och har hand om det industriella rättsskyddet i Österrike. Vid myndigheten arbetar ungefär 250 personer.

ÖP förser Österrikes sju patentinformationscenter med information. Från dessa center kan allmänheten få upplysningar. Eftersom centren inte tillhör ÖP, utan vanligtvis ett universitet eller en handelskammare, beror kvaliteten på den information som ges av huvudmannens vilja och resurser att göra detsamma.

Bolagsregistrering sköts av domstolar i varje delstat.² Informationen från domstolarna samlas i register, som Justitiedepartementet ansvarar för.

² Österrike är en federal republik som består av nio delstater.

4 Fungerar Patent- och registreringsverkets organisation tillfredsställande?

Varumärkesavdelningens långa handläggningstider under slutet av 1990-talet har uteslutande berott på avdelningens utlokalisering till Söderhamn. Fortfarande uppfyller inte avdelningen målen enligt regleringsbrevet, men genom bl.a. en ny handläggningsform bedöms erforderlig produktionskapacitet uppnås under år 2002.

Handläggningstiderna vid bolagsavdelningen har periodvis varit allt för långa, men för närvarande uppfylls målen i regleringsbrevet.

Det finns få synergier mellan den verksamhet som bedrivs vid å ena sidan patent- och varumärkesavdelningarna och å andra sidan bolagsavdelningen.

Bolagsavdelningen har utvecklat en egen och från övrig verksamhet inom PRV självständig kultur. Självständigheten har varit den huvudsakliga orsaken till den misslyckade utformningen och styrningen av Bolitprojektet, vilket drabbat avdelningens kunder i form av höjda avgifter och periodvis långa handläggnings-tider.

Verksledningen har vidtagit vissa åtgärder för att stärka ledningen och styrningen över bolagsavdelningen, men problem kvarstår.

Styrelsen har begränsat ansvar vilket flertalet ledamöter finner otillfredsställande.

4.1 Allmänna utgångspunkter

Ett av PRV:s mål är att främja en ekonomisk tillväxt och en ökad sysselsättning genom fler och växande företag. För att uppnå detta mål måste det vara enkelt att skydda en företagsidé och att starta och bedriva näringsverksamhet. Det är därför av största vikt att PRV har en organisation som kan tillgodose kundernas behov av korta handläggningstider och en effektiv och kvalitativ service.

Utredningens uppdrag är, såsom har beskrivits i avsnitt 1.1, föranlett av den översyn av PRV som SoftCare gjorde under år 2000. Enligt SoftCare består PRV:s problem i för långa handläggningstider, en ekonomi som inte är i balans, små och minskande synergieffekter och en svag central ledning som inte får genomslag för fattade beslut. Nedan beskrivs dessa problem närmare och orsakerna till, liksom effekterna av desamma, analyseras. I kapitel 5 lämnar vi förslag till hur PRV kan organiseras på ett mer ändamålsenligt sätt.

4.2 Handläggningstider

4.2.1 Långa handläggningstider under slutet av 1990-talet

Varumärkes- och bolagsavdelningarna hade i slutet av 1990-talet handläggningstider som kraftigt översteg målen enligt regleringsbrevet. Detta påverkade kunderna negativt. Patentavdelningen uppfyllde sina verksamhetsmål.

Varumärkesavdelningen

Produktiviteten vid varumärkesavdelningen minskade påtagligt när beslutet att flytta avdelningen från Stockholm till Söderhamn offentliggjordes i början av år 1997 eftersom merparten av de anställda började att söka nya arbeten. En balans av ärenden började således att byggas upp redan under år 1997, vilket omgående ledde till långa handläggningstider. Problemen berörde verksamhetsgrenarna varumärken och mönster, men däremot inte periodisk skrift och personnamn.

Enligt regleringsbrevet för åren 1998–2000 skulle beslut i nationella varumärkesansökningar meddelas i genomsnitt inom tio månader efter ansökans ingivande. Utfallet för år 1998 var tjugotvå månader, för år 1999 tjugofem månader och för år 2000 sjutton månader.

En annan siffra som kan noteras är att det vid utgången av år 1999 fanns ca 19 000 nationella varumärkesärenden i balans.

Bolagsavdelningen

I SoftCares rapport sägs att den före hösten 2000 periodvis negativa ärendebalansen vid bolagsavdelningen berott på ett ökat inflöde av ärenden och av ansträngningarna kring Bolitprojektet. Denna bild bekräftas i stort av den information som vi fått ur bl.a. PRV:s årsredovisningar och av företrädare för myndigheten.

Bolit hade bedömts ge en rationaliseringseffekt motsvarande 55 personår. För att i möjligaste mån undvika uppsägningar hade personal successivt slussats ut till ny sysselsättning. Arbetsbelastningen på avdelningen var emellertid fortsatt mycket hög. Bl.a. ökade antalet inkomna ärenden under slutet av år 1998 när gränsen för lägsta tillåtna aktiekapital för aktiebolag höjdes från 50 000 kr till 100 000 kr. Bolagen var tvungna att anmäla till PRV att aktiekapitalet hade höjts senast vid utgången av år 1998 för att undvika att avföras ur aktiebolagsregistret.

Från slutet av år 1998 och under större delen av år 1999 var inte bolagsavdelningens handläggningstider i nivå med verksamhetsmålen enligt regleringsbrevet. Genom olika åtgärder började dock handläggningstiderna att förkortas och antalet ärenden i balans att minska från slutet av år 1999. SoftCare konstaterade också i sin rapport i september 2000 att handläggningsbalansen var under kontroll och att bolagsavdelningen hade en organisation med god beredskap för att hantera eventuella toppbelastningar i ärendeflödet.

4.2.2 Nuvarande handläggningstider

Varumärkesavdelningen

I regleringsbrevet för år 2001, liksom för år 2002, har verksamhetsmålen formulerats annorlunda i syfte att göra dem mer tydliga och mätbara. Numera anges att en viss procentuell andel av inkomna ärenden skall vara påbörjade eller slutbehandlade inom en viss tid.

PRV har uppgett (jfr avsnitt 2.7.7) att merparten av målen i regleringsbrevet uppfylls för år 2001. Av årsredovisningen framgår att handläggningstiderna för nationella varumärkesansökningar har förkortats avsevärt under år 2001, men att målen enligt regleringsbrevet är långt ifrån uppfyllda. Målet att den materiella

granskningen skall ha genomförts och ett eventuellt materiellt föreläggande ha expedierats inom 60 arbetsdagar i 95 % av alla nationella ansökningar uppfylldes t.ex. bara i 32 % av alla ansökningar räknat över hela året. Anledningen till att produktionskapaciteten inte har kunnat hållas på tillräckligt hög nivå beror enligt PRV på personalomsättning inom arbetsgruppen under året. Nyrekrytering tillsammans med omprioritering inom varumärkesenheten gör att PRV beräknar att produktionskapaciteten kommer att vara återställd under år 2002. För ärenden inkomna efter den 1 september 2001 uppfylldes dock målet. Skälet kan antas vara den nya "kompakta" handläggning som PRV tillämpar.

Vår bedömning är att den helt dominerande orsaken till varumärkesavdelningens långa handläggningstider under slutet av 1990-talet varit avdelningens utlokalisering till Söderhamn, vilket inneburit att en helt ny organisation varit tvungen att byggas upp. Att handläggningstiderna fortfarande är besvärande långa är ett problem. Vi finner dock inte skäl att ifrågasätta PRV:s uppgift att den otillräckliga ökningen i produktionskapacitet beror på personalomsättning, vilket en arbetsgivare kan ha svårt att ha tillräcklig beredskap för. Den nya form av handläggning, som tillämpas i ärenden inkomna den 1 september 2001, har fått ett positivt utfall. Vår uppfattning är att det för närvarande saknas anledning att tro att en organisationsförändring kommer att lösa problemen med långa handläggningstider. I stället bör avdelningen få fortsätta arbeta med den nya handläggningsformen.

Bolagsavdelningen

Enligt vad som framgår av avsnitt 2.8.3 uppfyllde bolagsavdelningen under år 2001 verksamhetsmålen enligt regleringsbrevet. Avdelningens periodvisa problem att uppnå handläggningstider enligt vad som föreskrivs i regleringsbrevet har huvudsakligen berott på omständigheter rörande drifttagningen av Bolit och av ett vid motsvarande tidpunkt ökat inflöde av ärenden. Eftersom det för närvarande inte förekommer några problem rörande handläggningstiderna vid avdelningen finner vi att dessa inte utgör skäl för att organisera om PRV.

4.3 Bolagsavdelningens ekonomi

4.3.1 Bolit – ett misslyckat IT-projekt

Under 1990-talet arbetade PRV:s bolagsavdelning med att förnya sitt arbetssätt. En viktig del i detta var att utveckla ett IT-system, som skulle rationalisera registrerings- och kundserviceverksamheten samt funktionerna för ekonomi och administration. Projektet pågick under perioden maj 1997–september 2000 och gick under beteckningen Bolit. Projektet upphörde sedan PRV hade konstaterat att systemet inte skulle kunna tas i drift med önskvärd funktionalitet. Av projektets totala kostnad om ca 300 miljoner kr har endast en mindre del kunnat aktiveras.

SoftCare har utförligt redovisat omständigheterna kring Bolitprojektet i sin rapport. Därutöver har vi tagit del av information om Bolit i protokoll från sammanträden med PRV:s styrelse under de år som projektet pågick, i myndighetens årsredovisningar för samma tid och av företrädare för PRV. Med denna information som grund kan projektet sammanfattas enligt följande.

I oktober 1995 fastställde PRV:s generaldirektör en ny IT-policy. Under 1996 och början av 1997 bedrevs upphandling för att realisera den nya policyn. Ett ramavtal slöts i maj 1997 mellan PRV och den leverantör, som myndigheten hade valt. Efter en inledande analys- och utredningsfas beslöt generaldirektören att gå vidare med projektet. Utvecklings- och tillverkningsarbetet skulle enligt avtalet vara avslutat i december 1998 och resterande del, dvs. implementering av systemet, i maj 1999.

Det ramavtal, som PRV och leverantören undertecknade i maj 1997, var på löpande räkning. Detta innebar att kostnaden för PRV blev högre allt eftersom tiden fortskred. Situationen blev bekymmersam när det visade sig att kraven på systemets funktion och prestanda inte hade preciserats tillräckligt tydligt i avtalet. Saken komplicerades av att leverantören hade valt att bygga upp systemet från detaljnivå och skjuta de stora och övergripande frågorna på framtiden. Leverantörens arbetsmetod medförde att systemet till slut var så komplext att det inte gick att få det att fungera som en enhet.

Bolagsavdelningens dåvarande chef informerade PRV:s styrelse fortlöpande om Bolitprojektet. Första gången som styrelsen fick veta att projektet skulle komma att bli dyrare än beräknat var i

november 1998. Det besked som då gavs var att Bolit skulle driftsättas i maj 1999 och att den ursprungliga budgeten om 175 miljoner kr skulle komma att överskridas med ca 10 miljoner kr. Vid styrelsemöte i maj 1999 fick styrelsen emellertid helt andra besked; det fanns inte något färdigt system att ta i bruk, driftstarten var framflyttad ett halvår och totalkostnaden visade på en ogynnsam slutsumma för PRV.

I november 1999 tecknade PRV och leverantören ett nytt avtal, vilket gällde retroaktivt från maj 1999. Enligt avtalet skulle utveckling och integrationstest avslutas under februari 2000 och kompetensöverföringen till PRV avslutas under maj 2000. Syftet med det nya avtalet var att få kontroll över den accelererande kostnadsutvecklingen och att frysa kravspecifikationen.

Vid styrelsemöte i december 1999 fick styrelsen besked om att den totala budgeten för projektet beräknades uppgå till 255 miljoner kr. De största skillnaderna i förhållande till den ursprungliga planeringen var att tidsåtgången för systemutveckling hade felbedömts, att systemutvecklingen hade genomförts av externa konsulter i större omfattning än vad som var planerat, att resekostnaderna för de inhyrda konsulterna hade blivit högre än beräknat och att ett separat ekonomisystem hade behövt införskaffas.

Den 30 juni 2000 - en månad senare än avtalat - levererades Bolit till PRV. Det första intrycket var positivt men en noggrann genomgång visade att systemet hade sådana brister, framför allt avseende kvalitet och användbarhet, att PRV beslöt att inte påbörja acceptanstest. Parterna gjorde helt olika bedömningar av systemets användbarhet och vad som hade avtalats, vilket fick till följd att samarbetet avbröts den 1 september 2000. PRV:s juridiska rådgivare bedömde att en skadeståndstalan på grund av utebliven avtalad prestation inte var möjlig eftersom kraven på systemet inte hade preciserats tillräckligt tydligt i avtalet. Den sammanlagda kostnaden för Bolitprojektet kan uppskattas till ca 300 miljoner kr, vilket skall jämföras med den ursprungliga budgetramen om 175 miljoner kr. I princip har inte någon del av systemet kunnat användas.

4.3.2 Kvarstående effekter av Bolitprojektet

Bolitprojektet har belastat bolagsavdelningens ekonomi på ett mycket negativt sätt. Belastningen på myndighetens räntekontokredit i Riksgäldskontoret uppgick vid utgången av år 2001 till ca 144 miljoner kr och är uteslutande att hänföra till Bolitprojektet. PRV har bedömt att obalansen i ekonomin kommer att vara återställd vid utgången av år 2007. Bland de åtgärder som myndigheten har vidtagit för att nå dithän hör personalminskningar inom alla områden, införande av en projektstyrningsmodell och ett projektstyrningskontor, som skall hålla samman all projektverksamhet, och framställande av en tydlig utvecklingsplan, inte minst inom systemområdet. Med verkan fr.o.m. den 1 januari 2001 har avgifterna vid bolagsavdelningen höjts, vilket förväntas ge en merintäkt om ca 35 miljoner kr per år.

4.3.3 Varför misslyckades Bolitprojektet?

Vår bedömning är att utformningen och styrningen av Bolitprojektet har kunnat äga rum genom att bolagsavdelningens dåvarande chef i mycket hög grad tillätits driva projektet självständigt. Varken generaldirektören, styrelsen eller IT-rådet har haft den insyn i och kontroll över projektet som detta krävt. Bolagsavdelningens dåvarande chef rapporterade vid styrelsemöten om att projektet framskred som planerat. Av styrelseprotokollen framgår att styrelsen informerades i november 1998 om att Bolit skulle driftsättas i maj 1999 med endast ett mindre överskridande av den ursprungliga budgeten. Vid tidpunkten för driftsättningen var dock läget ett helt annat; driftstarten var framflyttad ett halvår och totalkostnaden visade på en ogynnsam slutsumma för PRV. Kostnaderna fortsatte att stiga och när projektet avbröts hade den ursprungliga budgeten överskridits med ca 70 procent.

Av styrelsemötesprotokoll framgår att styrelseledamöterna känt sig osäkra i sin egen roll och ansvar för Bolitprojektet. Vi har fått uppfattningen att osäkerheten bottnat i vad styrelsens mandat – begränsat ansvar – egentligen inneburit. Styrelsen har i princip inte kunnat agera för att styra upp projektet och få kontroll över den skenande kostnadsutvecklingen. Inte heller skaffade sig den dåvarande generaldirektören, som formellt sett var ensam ansvarig för alla beslut rörande Bolit, tillräcklig information. Effekterna har

drabbat bolagsavdelningens kunder genom förlängda handläggningstider och sedermera höjda avgifter.

4.4 Ledning och styrning

4.4.1 Utgångspunkter

SoftCare har i sin rapport ansett att PRV, sett som en helhet, fungerar dåligt på grund av följande omständigheter.

- Den gemensamma visionen eller uppgiften har blivit otydlig för många.
- Verksamhetssynergier som håller ihop hela PRV är små och minskande. Detta förstärks i hög grad av de fysiska avstånden. Den faktiska samverkan i det dagliga arbetet mellan avdelningarna är liten eller ingen alls.
- Bolagsavdelningen, som har växt kraftigt och nu utgör ungefär hälften av antalet anställda i PRV, har utvecklat en från den övriga verksamheten skild och självständig kultur.
- Ledningen har ofta svårt att få genomslag för fattade beslut och styrningen har varit svag. Som ledning fungerar ledningsgruppen dåligt.

SoftCare har i sin rapport dragit slutsatsen att det numera saknas tillräckligt med verksamhetssynergier för att kunna ange en tydlig gemensam vision för hela PRV och att, delvis som en konsekvens av detta, den interna ledningen och styrningen inte heller fungerar.

4.4.2 Patent- och registreringsverkets synpunkter på ledning och styrning

Vi har bitt PRV ge sin syn på hur ledningen och styrningen fungerar inom myndigheten. PRV har i ett yttrande i januari 2002 i huvudsak uppgett följande.

”Det kan konstateras att det finns brister i styrningen av PRV. Dessa brister beror inte främst på en felaktig struktur eller organisation utan snarare på en kultur, innebärande ett stort mått av självständighet ute i organisationen. Självständigheten är i sig positiv och bygger på en hög verksamhetskompetens, men det finns samtidigt behov av en tydlig

ledning, samordning av strategiska beslut och en ständig analys av möjliga effektivitetsvinster genom gemensamma funktioner.

Besluts- och delegationsregler är tillfredsställande. Däremot finns behov av att i vissa fall utforma tydliga strategier i verksövergripande frågor och i övrigt göra beslutade strategier tydliga. Dessutom är det påkallat att öka medvetenheten om att strategiska beslut efter noggrann beredning skall tas på generaldirektörsnivå.

PRV vill med bestämdhet hävda att den existerande organisationsstrukturen inte har varit av någon avgörande betydelse när det gäller uppkomsten av de problem, som ligger till grund för SoftCares utredning. Ett avgörande skäl i sammanhanget har i stället varit en allt för stor avsaknad av centrala beslut i övergripande och strategiska frågor. De beslut som tagits på "lokal" nivå har inte alltid varit av tillräcklig kvalitet och har inte med nödvändig kraft korrigerats av den centrala verksledningen.

Även förhållandet mellan de olika avdelningarna och avdelningarnas relation till ledningen kan förbättras. Det finns en tendens till negativt konkurrenstänkande i form av en önskan att själv styra och leda alla typer av funktioner. Detta gäller inte enbart mellan de olika orterna utan även i övrigt. Genom nya rutiner med krav på bättre beredning och information i ledningsgruppen samt en öppen och konstruktiv dialog har en förbättring skett.

För tillfället pågår en intern genomlysning av PRV:s samtliga stödfunktioner, som syftar till tydligt ställningstagande till vad som bör vara gemensamt och vad som med fördel hanteras lokalt.

Flertalet av frågorna av lednings- och styrningskaraktär är helt oberoende av om PRV hålls ihop eller delas. Det handlar i stället om hur styrningen är organiserad och hur den utövas. De största fördelarna med att hålla samman PRV finns framför allt i möjligheten till spetskompetens inom administration och ledning och i synergier mellan de olika verksamhetsområdena. Synergierna har i och för sig inte utnyttjats särskilt effektivt, vilket mestadels har berott på den självständighet som de olika avdelningarna har utvecklat. Vinster i form av erfarenhetsutbyte och möjlighet till eventuell resursutjämning finns dock att hämta. De problem som kan uppstå i en sammanhållen organisation är att vissa strategiska frågor tar litet längre tid att hantera."

4.4.3 Verksamhetssynergier inom Patent- och registreringsverket

En relevant fråga är att bedöma vilka synergier, dvs. mervärden, som finns mellan PRV:s verksamhetsområden. Det kan först konstateras att, såsom har beskrivits i avsnitt 3.1, merparten av de europeiska länder, som vi har studerat, skiljer mellan industriellt rättsskydd och bolagsregistrering i organisatoriskt hänseende. Det vanliga är att ett patentkontor har hand om det industriella rättsskyddet medan antingen en särskild myndighet, lokala handelskamrar eller domstolar har hand om landets bolagsregistrering. De flesta länder verkar följaktligen anse att det finns påtagliga verksamhetsmässiga vinster i att samla patent-, varumärkes- och mönsterrätt i en organisation, men inte att inkludera bolagsregistrering i samma organisation. Skälen för detta är bl.a. att det industriella rättsskyddets "hörnsten" Pariskonventionen innehåller gemensamma bestämmelser om patent, varumärken och mönster, och att patentbyråerna, som utgör en gemensam nämnare, hanterar såväl patent- som varumärkes- och mönsterärenden. Givet dessa utgångspunkter blir vår huvudsakliga uppgift att se om det finns synergier mellan å ena sidan patent- och/eller varumärkesavdelningen och å andra sidan bolagsavdelningen.

Ett område där det finns potentiella synergier är mellan varumärkesavdelningens handläggning av varumärkesärenden och bolagsavdelningens handläggning av firmaärenden. Såsom har beskrivits i avsnitt 2.8.2 är den formella och materiella prövningen likartad i dessa typer av ärenden. PRV undersöker för såväl varumärken som firmor bl.a. om kännetecknet har särskiljningsförmåga, om det är vilseledande, om det står i strid med annan lagstiftning eller allmän ordning och om det är förväxlingsbart med ett redan skyddat kännetecken. Det samarbete som för närvarande förekommer mellan varumärkesavdelningen och bolagsavdelningen i denna typ av ärenden är praxismöten en eller två gånger per år. Ett samarbete skulle dock kunna få positiva effekter genom att praxis blir likartad och kompetensen hos handläggarna höjs genom ett ökat kunskapsutbyte. Primärt utför alla handläggare – ca 200 stycken på bolagsavdelningen och 60 stycken på varumärkesavdelningen – en likartad preliminär granskning. Det vore dock knappast rationellt att samla alla till exempelvis gemensamma praxismöten. Den "nivå" på vilken ett samarbete skulle vara aktuell

är snarast när ett ärende har blivit mer komplicerat och det är nödvändigt att involvera en jurist i handläggningen. På varumärkesavdelningen skulle i detta avseende 5 till 6 handläggare beröras och vid bolagsavdelningen ungefär 20 handläggare. Ett samarbete skulle även ge möjlighet för en avdelning att vid tillfällig arbetsanhopning lämna över ärenden till den andra avdelningen.

Om förslaget till ändrad känneteckenslagstiftning antas (jfr avsnitt 2.7.6 och 2.8.2) kommer likheterna i handläggningen av varumärkes- och firmaärenden att öka. Samtidigt innebär dock förslaget att ärendena förenklas och påskyndas om PRV inte längre behöver pröva om det finns något s.k. relativt hinder mot en sökt registrering. Det är därför vanskligt att säga om behovet av samarbete kommer att öka jämfört med i dag. Med hänsyn till att avdelningarna hittills inte har samarbetat i dessa ärenden, trots att de finns i samma organisation och ytterst har samma ledning, är det tveksamt om de själva skulle uppleva några påtagliga fördelar med ett samarbete. Formerna för ett sådant är inte heller självklara.

Några andra områden där det finns verksamhetsmässiga synergier mellan å ena sidan bolagsavdelningen och å andra sidan patent- respektive varumärkesavdelningen har vi inte funnit. Däremot har vi konstaterat väsentliga skillnader i fem hänseenden – ärendevolymer, tidsfrister, kundkrets, personal och omvärldskontakter.

Ärendevolymer

Under år 2001 kom det in ca 600 000 ärenden till bolagsavdelningen. Hälften av dessa var årsredovisningar, som aktiebolag enligt lag är tvungna att ge in till PRV för registrering och arkivering. Dessutom tog kundtjänst emot flera tusen telefonsamtal varje dag.

Varumärkesavdelningen fick under år 2001, grovt uppskattat, in ca 25 000 varumärkesärenden och ca 10 000 övriga ärenden (dvs. mönster, periodisk skrift, kommunala vapen och personnamn). Till patentavdelningen inkom under samma år, likaledes grovt uppskattat, ca 15 000 ärenden. De telefonsamtal som patent- och varumärkesavdelningarna tar emot berör huvudsakligen enskilda ärenden och är begränsade till antalet.

Merparten av bolagsavdelningens ärenden är, givet den stora volymen, av okomplicerad natur. Samtidigt medför volymen ett

helt annat arbetssätt än vad patent- och varumärkesavdelningarna har vid sin ärendehandläggning. Datorstödet är exempelvis annorlunda, och ett patent-, varumärkes- eller mönsterärende hanteras vanligtvis av flera personer medan ett bolagsärende endast involverar en eller två handläggare.

Tidsfrister

Enligt bolagsavdelningens verksamhetsmål skall besked i ärenden, som avser registrering eller registerändring, expedieras till sökanden inom fem arbetsdagar i 80 procent av alla fall och inom tio arbetsdagar i 95 procent av alla fall. De ärenden som handläggs vid varumärkesavdelningen har inte sällan en handläggningstid som överstiger ett år och vid patentavdelningen är handläggningstiden ännu längre¹. Även om det naturligtvis är viktigt för en patent- eller varumärkessökande att få sitt skydd så snart som möjligt, blir konsekvenserna av långsam handläggning sällan lika ingripande som för den företagare som vill få sin rörelse registrerad. En näringsidkare är vanligtvis helt beroende av att få verksamheten registrerad för att beviljas banklån, börja köpa in varor etc.

Kundkrets

Merparten av patent- och varumärkesavdelningarnas kunder företräds av ombud vid patentbyråer. Många av kunderna är storföretag.

Bolagsavdelningens kunder utgör en blandad skara – från små enskilda näringsidkare till aktiebolag av olika storlek. Generellt gäller att kontakterna med avdelningen sköts av företagaren själv eller av företagets styrelse. Det finns mer än en halv miljon enskilda firmor och handelsbolag registrerade hos bolagsavdelningen och dessa använder sällan ombud i sina kontakter. Aktiebolagen tar däremot ofta hjälp av sin revisor.

¹ En sökande får dock som regel ett materiellt föreläggande efter cirka sju månader i ett patentärende och cirka en månad i ett varumärkesärende.

Personal

De handläggare vid patentavdelningen som arbetar inom kärnverksamheten, dvs. med att pröva patentansökningar, har vanligtvis civilingenjörsexamen och rekryteras från den nationella arbetsmarknaden. Handläggarna vid bolagsavdelningens verksamhetsområden registrering och kundservice har som regel inte någon eftergymnasial utbildning. Dessa handläggare rekryteras uteslutande från den regionala arbetsmarknaden. Inom varumärkesavdelningen har handläggarna en blandad utbildningsbakgrund, innefattande såväl med som utan högskolestudier.

Omvärldskontakter

Bolagsavdelningen är engagerad i ett stort antal projekt på nationell basis, bl.a. Kontakt-N och SAMSET. Patent- och varumärkesavdelningarna är också involverade i projekt, men uteslutande på internationell nivå. Inom ramen för World Intellectual Property Organisation's verksamhet sker t.ex. ett samarbete inom teknisk standard för datautbyte, klassificeringssystem och publicering. Av tradition finns också ett intensivt nordiskt samarbete, som bl.a. syftar till att harmonisera lagstiftningen avseende det industriella rättsskyddet.

4.4.4 Den särskilda kulturen vid bolagsavdelningen

Såväl SoftCare som PRV har lyft fram den särskilda kultur som råder vid bolagsavdelningen. Såvitt vi förstår har kulturen successivt utvecklats under de mer än två decennier som bolagsavdelningen har funnits i Sundsvall och tar sig uttryck i en önskan att vara självständig i förhållande till verksamheten. Avdelningen har i mångt och mycket lyckats med detta genom att den byggt upp egna omfattande administrativa resurser och på så sätt blivit oberoende av de centrala stödfunktionerna. Det är för oss oklart om verksamheten inte har velat, eller inte haft praktisk möjlighet att bryta mönstret.

Ett visst mått av självständighet är givetvis nödvändigt för att en avdelning, som är placerad på en annan ort än vad verksamheten är, skall kunna ha en fungerande verksamhet. Det blir emellertid en fråga om avvägning hur långt självständigheten kan sträcka sig för

att inte nackdelarna med densamma skall överväga fördelarna. Bland de fördelar som självständigheten har medfört för bolagsavdelningen märks framför allt att den, i kombination med ett gediget verksamhetskunnande, har lett till en hög serviceanda gentemot kunderna. Genom sin självständiga ställning har avdelningen snabbt kunnat finna lösningar när problem har uppstått i verksamheten.

En nackdel med bolagsavdelningens självständighet har varit att den i allt för stor utsträckning själv tillåtits styra Bolitprojektet (jfr avsnitt 4.3), vilket påverkar avdelningens ekonomi negativt i nästan ett decennium. Relationen mellan bolagsavdelningen och verksamheten förefaller dessutom periodvis ha varit ansträngd till följd av självständigheten. Meningsskiljaktigheter inom en organisation tar inte sällan resurser i anspråk från produktionen och det är därför angeläget att komma till rätta med sådana.

Såsom vi beskrev i föregående avsnitt skiljer sig verksamheten vid bolagsavdelningen i väsentlig grad från verksamheten vid patent- och varumärkesavdelningarna. När det saknas tydliga samband mellan de operativa verksamheterna i en organisation är det lätt att de växer åt olika håll. Att dessutom vara geografiskt placerade långt från varandra förstärker lätt en sådan utveckling. Avdelningarna arbetar helt enkelt i olika miljöer och detta är enligt vår uppfattning den huvudsakliga orsaken till den särskilda kultur, som har utvecklats vid bolagsavdelningen.

4.4.5 Fungerar den centrala ledningen och styrningen av Patent- och registreringsverket?

PRV har tillstått att det finns brister i det sätt som myndigheten styrs på, men anser att bristerna inte främst beror på en felaktig struktur eller organisation, utan snarare på den särskilda kultur som växt fram, företrädesvis vid bolagsavdelningen. Enligt PRV:s mening har ett avgörande skäl till de problem, som ligger till grund för SoftCares utredning, varit att det i allt för stor utsträckning har saknats centrala beslut i övergripande och strategiska frågor.

Just det faktum att bolagsavdelningen har kunnat bli så självständig i förhållande till verksamheten beror enligt vår mening på att verksamheten inte har styrts avdelningen med en tillräckligt stark och fast hand. Avdelningen har t.ex. tillåtits bygga upp en omfattande administrativ stödorganisation utan att

verksledningen har ingripit. Det sätt som avdelningen tillåtits driva Bolitprojektet på visar också på bristerna i den centrala ledningen och styrningen. Även en stark central ledning torde emellertid ha svårt att föra en organisation, med en så diversifierad verksamhet som PRV har och vilken bedrivs på tre olika orter, mot ett gemensamt mål. Bristerna i ledning och styrning har drabbat bolagsavdelningens kunder i form av periodvis långa handläggningstider och höjda avgifter.

4.4.6 Olika typer av lednings- och insynsorgan i statsförvaltningen

I statsförvaltningen förekommer tre typer av lednings- eller insynsorgan – *styrelse med fullt ansvar*, *styrelse med begränsat ansvar* och *insynsråd*.

I myndigheter som har en *styrelse med fullt ansvar* är styrelsen myndighetens ledningsorgan. Styrelsen ansvarar inför regeringen helt och fullt för verksamheten enligt de mål som har satts upp genom regleringsbrev, instruktion m.m. Myndighetschefen har en exekutiv roll med ansvar för den löpande verksamheten enligt de direktiv och riktlinjer som styrelsen ger. Vanligtvis ingår myndighetschefen i styrelsen medan ordföranden och övriga ledamöter är externt rekryterade, dvs. de är inte anställda hos myndigheten i fråga. Denna form av styrelse är vanlig i myndigheter som arbetar under affärsliknande förhållanden, eller som har stort finansiellt och självständigt ansvar.

I myndigheter som har en *styrelse med begränsat ansvar* är myndighetschefen ansvarig inför regeringen. Styrelsen har beslutsrätt i vissa ärenden, bl.a. rörande årsredovisning, delårsrapport och budgetunderlag, men har i övrigt endast en rådgivande roll. Myndighetschefen är regelmässigt ordförande i styrelsen. I vilken utsträckning styrelseledamöternas kompetens tas till vara beror i mångt och mycket på vilken roll generaldirektören anser att de skall spela eftersom det är generaldirektören som bestämmer vilka ärenden, fränsett de som är obligatoriska, som skall tas upp i styrelsen.

Enrådgivningsverk leds av en myndighetschef, som ensam ansvarar inför regeringen. Ofta förekommer något slag av rådgivande organ, t.ex. *insynsråd* med ett mindre antal medlemmar. Insynsrådet har inga beslutsbefogenheter.

Statskontoret har i rapporten "Styrelser med fullt ansvar" (Statskontoret 2000:9) utvärderat hur styrelser med fullt ansvar fungerar som ledningsorgan. Ett viktigt argument för att införa styrelser med fullt ansvar har enligt rapporten varit att tydliggöra ansvarsfördelningen mellan regeringen och myndigheterna respektive mellan myndigheternas styrelser och myndighetscheferna. Statskontorets utvärdering visar emellertid att vissa oklarheter finns kvar även när styrelser med fullt ansvar har införts. Detta beror främst på att regeringen i praktiken inte har förhållit sig särskilt annorlunda till dessa styrelser än de tidigare. "Ågardirektiv" från regeringen till styrelserna förekommer knappast alls, och verksamhets- och förvaltningsansvar utkrävs av myndighetscheferna, trots att det är styrelserna som formellt leder myndigheterna och därmed i princip har det fulla ansvaret. Ledningsformen har därför hittills inte varit ett ändamålsenligt redskap för att uppnå en effektiv styrning av statlig verksamhet.

Styrelser med fullt ansvar har emellertid medfört betydande förbättringar i andra avseenden. Enligt rapporten bidrar styrelserna till att stärka myndigheternas ledningsfunktioner och de externa ordförandena kompletterar de verkställande ledningarna på ett bra sätt. När en styrelses mandat ändras från begränsat till fullt ansvar brukar kvaliteten på styrelsearbetet höjas genom att engagemanget blir större, ledningsauktoriteten ökar och fokuseringen på strategiska frågor blir skarpare. Därtill har styrelserna blivit något mindre och sammansättningen mer genomtänkt. Styrelser med fullt ansvar har därför varit ett ändamålsenligt redskap för att uppnå en effektiv förvaltning av statlig verksamhet.

Statskontoret anser vidare att ledningsformerna i statsförvaltningen är för många och blandade och bör renodlas till antingen styrelse med fullt ansvar eller enrådighetsverk. För tydligt urskiljbara myndighetstyper som affärsverk, eller universitet och högskolor, anser Statskontoret att ledningsformen kan gruppbestämmas, medan den i övriga fall bör avgöras av följande faktorer.

- Det beslutsmandat som är möjligt att delegera till myndigheten och det beslutsmandat som regeringen i praktiken är villig att delegera. Ju större mått av delegering, desto starkare är motivet för att ha en styrelse med fullt ansvar.

- Den frihetsgrad som myndigheten har i sin verksamhet, givet lagreglering och andra verksamhetsförutsättningar, och därigenom det utrymme som finns för strategiska vägval. Ju större mått av frihet, desto starkare är motivet för att ha en styrelse med fullt ansvar.
- Komplexiteten av myndighetens verksamhetsförutsättningar och därigenom hur stort behovet av förstärkt ledningsfunktion är. Ju mer komplex verksamheten är, desto starkare är motivet för att ha en styrelse med fullt ansvar.

4.5 Organisationen av ärenden om utgivningsbevis enligt tryckfrihetsförordningen respektive yttrandefrihetsgrundlagen

Radio- och TV-verket har i en skrivelse till utredningen väckt frågan om att de ärenden om utgivningsbevis för periodisk skrift, vilka PRV handlägger, i stället skall handläggas av Radio- och TV-verket. Bakgrunden är följande.

För att en periodisk skrift skall omfattas av tryckfrihetsförordningens regler avseende bl.a. förbud mot censur och juryrättegång måste den ha en ansvarig utgivare. Ansökan om ansvarig utgivare görs hos PRV:s varumärkesavdelning som, om förutsättningarna enligt tryckfrihetsförordningen är uppfyllda, beviljar ansökan och utfärdar utgivningsbevis.

Under de senaste åren har allt fler människor fått tillgång till Internet och den debatt som förs där. Detta har lett till att regeringen, med utgångspunkt i Mediegrundlagsutredningens betänkande "Yttrandefrihetsgrundlagen och Internet" (SOU 2001:28), har föreslagit att ett frivilligt grundlagsskydd skall införas för vissa former av databaser, som tillhandahålls allmänheten. Det frivilliga grundlagsskyddet skall enligt förslaget vara tillgängligt för den som har ansökt om och fått utgivningsbevis. Radio- och TV-verket har föreslagits få handlägga ärenden om utgivningsbevis (prop. 2001/02:74 s. 107).

Radio- och TV-verket har i sin skrivelse till utredningen föreslagit att alla ärenden om utgivningsbevis skall handläggas av Radio- och TV-verket. Skälen för förslaget är att de aktörer, som både ger ut tryckta periodiska skrifter och har en databas, inte skall behöva anmäla ansvarig utgivare till två myndigheter, och att det

kan uppstå gränsdragningsproblem om två olika myndigheter skall tillämpa regelsystemen för utgivningsbevis.

PRV har i ett yttrande över Radio- och TV-verkets skrivelse framfört att det, på de skäl som Radio- och TV-verket har framfört, finns vinster i att samordna samtliga ärenden om utgivningsbevis till en myndighet. Med hänsyn till PRV:s erfarenhet och unika kompetens på området förordar dock PRV att alla ärenden om utgivningsbevis handläggs av varumärkesavdelningen.

Vi tar ställning till frågan om organisationen av utgivningsbevis i avsnitt 5.2.

5 Förslag till framtida organisation för Patent- och registreringsverket

För att lösa problemen avseende ledning och styrning föreslår vi att Patent- och registreringsverket delas i två verk – ett "Patentverk" och ett "Bolagsverk". Vart och ett av dessa verk skall ha en generaldirektör och ledas av en styrelse med fullt ansvar.

5.1 Handlingsalternativ

I avsnitt 4.2–4.4 har vi redogjort för de problem i PRV som SoftCare fann vid sin översyn av myndigheten. De problem som enligt vår uppfattning alltjämt kvarstår och som behöver åtgärdas rör den centrala ledningen och styrningen över bolagsavdelningen. Nedan beskriver vi och tar ställning till ett antal tänkbara alternativ för PRV:s framtida organisation. Som allmän utgångspunkt gäller att den verksamhet som PRV bedriver i dag även fortsättningsvis skall hanteras av det offentliga och att verksamhetens kostnader skall finansieras genom avgifter från dem som tar tjänsterna i anspråk. Målsättningen är att finna den organisationsform som bäst gagnar dem som anlitar PRV:s tjänster, givet största möjliga service och effektivitet.

Alternativen är följande.

- Ingen ändring görs i PRV:s organisation (avsnitt 5.1.1)
- PRV förblir en sammanhållen myndighet men med avsevärt förändrad ledning och styrning (avsnitt 5.1.2)
- PRV delas i två verk vilka båda ges förstärkt styrelsefunktion (avsnitt 5.1.3)
- Bolagsavdelningen och varumärkesavdelningen slås ihop och bildar en sammanhållen myndighet (avsnitt 5.1.4)

5.1.1 Ingen ändring görs i Patent- och registreringsverkets organisation

För närvarande pågår en intern översyn av PRV:s stödfunktioner i syfte att bestämma vilka funktioner som bör vara gemensamma och vilka som bör hanteras vid respektive avdelning.

Ett handlingsalternativ är att inte göra några ändringar i PRV:s organisation utan låta den interna översynen ha sin gång för att i ett senare skede bedöma om önskvärda förändringar har uppnåtts. Någon uppgift om att den interna översynen, utöver att se över stödfunktionerna, även syftar till att förbättra styr- och ledningsfunktionerna har dock inte framkommit. Det framstår därför som mycket tveksamt att den interna översynen kommer att leda till en sådan bestående förändring av styr- och ledningsfunktionerna som krävs. På grund av detta bör inte alternativet övervägas vidare.

5.1.2 Patent- och registreringsverket förblir en sammanhållen myndighet men med avsevärt förändrad styrning och ledning

Bristerna i ledning och styrning tar sig huvudsakligen uttryck i förhållandet mellan bolagsavdelningen och resten av PRV. Verksledningen behöver därför få ett starkare inflytande över avdelningen. För att åstadkomma detta krävs en ökad närvaro i Sundsvall. En förutsättning för detta handlingsalternativ är enligt vår mening att regeringen tillsätter en överdirektör för bolagsavdelningen med placering i Sundsvall. Överdirektören bör i stor utsträckning ta över de uppgifter som den nuvarande avdelningschefen har. Någon avdelningschef torde därför inte behövas. Det finns även skäl att närmare överväga det mandat som PRV:s styrelse bör ha.

Styrelsens ansvar

PRV har en styrelse med begränsat ansvar, som har till uppgift att besluta om årsredovisning, delårsrapport och budgetunderlag. Styrelsen skall även pröva om PRV:s verksamhet bedrivs effektivt och i överensstämmelse med syftet med verksamheten samt biträda generaldirektören och föreslå de åtgärder som styrelsen finner motiverade.

Det förekommer inte sällan att ledamöter i styrelser med begränsat ansvar känner sig osäkra över sitt eget ansvar. För styrelseledamöterna i PRV blev detta påtagligt när Bolitprojektet började överskrida den ursprungliga budgetplanen. Även om instruktionen för PRV föreskriver att styrelsen skall biträda generaldirektören och föreslå de åtgärder som styrelsen finner motiverade, finns det ett betydande utrymme för tveksamhet om hur långt styrelsens ansvar sträcker sig i frågor som faller utanför dess formella uppgifter.

PRV:s nuvarande ledning har uttryckt en insikt och vilja om att förstärka lednings- och styrfunktionerna och har vidtagit vissa förändringar i detta avseende. Vi delar PRV:s uppfattning att styrelse- och ledningsfunktionerna behöver förstärkas, men anser att detta bör göras i än hög grad än vad PRV själv har mandat att åstadkomma.

Statskontoret menar i den rapport, som har redovisats i avsnitt 4.4.6, att kvaliteten på styrelsearbetet brukar höjas när en styrelses mandat ändras från begränsat till fullt ansvar eftersom bl.a. ledamöternas engagemang blir större och ledningsauktoriteten ökar. En annan viktig aspekt i att ha en styrelse med fullt ansvar är att ett sådant mandat gör det möjligt för styrelsen att vara delaktig i organisationsförändringar, strategiska projekt m.m. För ledamöter i styrelser med begränsat ansvar står det generaldirektören, som formellt fattar alla beslut rörande den löpande verksamheten, fritt att bestämma i vilken utsträckning styrelseledamöterna skall involveras i sådana frågor som faller utanför styrelsens obligatoriska uppgifter. Hur stort inflytande en styrelse med begränsat ansvar kan få beror således helt och hållet på generaldirektörens vilja.

I myndigheter som arbetar under affärsmässiga förhållanden har styrelsen ofta fullt ansvar. Verksamheten vid alla PRV:s avdelningar är utåtriktad och vänder sig mot näringslivet. Det är av stor vikt att företagen, dvs. PRV:s kunder, är väl representerade i styrelsen. På så sätt kan kundernas behov fångas upp på ett tidigt stadium. Särskilt när det gäller formuleringen av verksamhetsmålen har ledamöter med gedigen näringslivsbakgrund en viktig roll att fylla. För att kunna attrahera sådana personer till styrelsen och nyttiggöra deras kompetens i verksamheten förordar vi att styrelsen får fullt ansvar i stället för begränsat ansvar. Detta bör även ha positiva effekter för ledamöterna personligen genom en ökad känsla av att deras kompetens tas till vara och en faktisk möjlighet av att kunna påverka verksamheten. Att ge styrelsen ett

större mandat bidrar även till att risken för en upprepning av en misslyckad projektstyrning såsom i Bolit minskar.

Fördelar

Genom detta alternativ stärks styrningen över bolagsavdelningen men till en lägre kostnad jämfört med alternativet att dela PRV (se avsnitt 5.1.3). Det rör sig om skillnaden mellan att avlöna en avdelningschef och en överdirektör. Några andra personella förstärkningar vid bolagsavdelningen torde inte krävas eftersom avdelningen har en väl utbyggd administration.

Att ge PRV:s styrelse fullt ansvar i stället för begränsat ansvar gör det lättare att attrahera personer med gedigen näringslivserfarenhet till styrelsen och nyttiggöra deras kompetens i verksamheten. Kundernas behov kan därigenom fångas upp på ett tidigt stadium. Erfarenhetsmässigt medför ett större ansvar mer engagerade styrelseledamöter, en förstärkt ledningsauktoritet, ökad fokusering på strategiska frågor och en allmän kvalitetshöjning av styrelsearbetet.

Varumärkes- och firmarätten förblir samlad i en och samma myndighet. Såsom har beskrivits i avsnitt 2.7.6 har omfattande ändringar föreslagits i känneteckenslagstiftningen och om förslagen genomförs kommer den materiella prövningen av varumärkes- och firmaärendena att bli än mer likartad än i dag. Det är därför en fördel att hålla kompetensen samlad inom en och samma myndighet för att skapa en likartad praxis, utbyta erfarenheter och ge möjlighet till resursutjämning vid behov. I sammanhanget bör i och för sig noteras att något samarbete mellan de två avdelningarna hittills inte har förekommit.

Nackdelar

Det är inte säkert att den kultur, som har vuxit fram i Sundsvall, kommer att försvinna även om den nu föreslagna organisationsmodellen införs. Överdirektören skall vara verksamledningens förlängda arm i Sundsvall, men det är i Sundsvallsmiljön som han eller hon kommer att verka. Det kan enligt vår uppfattning vara svårt att arbeta i riktning mot en ökad central styrning om kulturen på orten är tillräckligt fast rotad. Det kan därför befaras att

överdirektören inte får den styrande roll som är nödvändig för att stärka banden mellan verksledningen och bolagsavdelningen.

Modellen medför längre beslutsvägar jämfört med om bolagsavdelningen får verka som en egen myndighet (jfr avsnitt 5.1.3). Beslut kan fattas snabbare när de endast behöver förankras hos en lokal ledning och inte hos en central verksledning, som dessutom är placerad på en annan ort.

5.1.3 Patent- och registreringsverket delas i två verk vilka båda ges förstärkt styrelsefunktion

Ett tredje alternativ är att PRV delas i två verk – ett "Bolagsverk" bestående av bolagsavdelningen och ett "Patentverk" bestående av patentavdelningen och varumärkesavdelningen. Myndigheterna skall ha varsin generaldirektör. Båda myndigheterna bör ledas av en styrelse med fullt ansvar. Visserligen kommer de båda myndigheternas verksamhet att renodlas och därigenom bli mindre komplex än i ett sammanhållet PRV. De båda myndigheterna arbetar dock under affärsmässiga förhållanden och vänder sig mot näringslivet. Vi finner detta vara skäl nog att förorda att de leds av styrelser med fullt ansvar.

Fördelar

Genom att skapa ett självständigt "Bolagsverk" med en generaldirektör som chef och en styrelse som har fullt ansvar, bedömer vi att styrnings- och ledningsproblemen försvinner. Organisationsmodellen ger möjlighet till lokala lösningar, kortare beslutsvägar och därigenom förhöjd effektivitet, vilket sammantaget kommer kunderna till nytta. Medarbetarna kommer närmare besluten och får större möjligheter att påverka verksamheten, vilket bör resultera i en bättre kundservice.

Bolagsavdelningen får en organisation liknande den i övriga EU-länder där en särskild myndighet har hand om bolagsregistrering, t.ex. Companies House i Storbritannien och Erhvervs- og Selskabsstyrelsen i Danmark. Bolagsavdelningens chef ges därigenom jämbördig status med cheferna på motsvarande myndigheter, vilket inte torde sakna betydelse när det gäller inbjudningar till konferenser och liknande sammankomster och möjligheten att

hålla sig a´ jour med den internationella utvecklingen på bolagsområdet.

Att ge de båda myndigheternas styrelser fullt ansvar i stället för begränsat ansvar gör det lättare att attrahera personer med gedigen näringslivserfarenhet till styrelserna och nyttiggöra deras kompetens i verksamheterna. Kundernas behov kan därigenom fångas upp på ett tidigt stadium. Erfarenhetsmässigt medför ett större ansvar mer engagerade styrelseledamöter, förstärkt ledningsauktoritet, ökad fokusering på strategiska frågor och en allmän kvalitetshöjning av styrelsearbetet.

Nackdelar

Att varumärkes- och firmaärendena splittras mellan två myndigheter är en nackdel. Såsom tidigare har konstaterats finns det vissa synergier mellan dessa typer av ärenden och synergier kan förmodas bli större om de föreslagna ändringarna i känneteckenslagstiftningen genomförs. En näringsidkare som både vill få ett företag och ett varumärke registrerat kommer genom detta förslag att tvingas vända sig till två myndigheter i stället för en. Enligt uppgift från varumärkesavdelningen finns det ungefär en miljon enskilda firmor, aktiebolag och handels- och kommanditbolag registrerade och av dessa innehar drygt 30 000 registrerade varumärken. Siffrorna ger en bild av hur stor procentuell andel av näringsidkarna som berörs i detta hänseende. Emellertid kan konstateras att behov av firmaregistrering och varumärkesregistrering inte alltid uppkommer samtidigt och att bolags- respektive varumärkesavdelningen hittills inte har samarbetat i dessa ärenden, trots att de finns i samma organisation.

Handlingsalternativet medför högre kostnader jämfört med det alternativ som har redogjorts för i avsnitt 5.1.2 eftersom bl.a. två ledningsorganisationer kommer att finnas, en i varje myndighet.

5.1.4 Bolagsavdelningen och varumärkesavdelningen bildar en sammanhållen myndighet som leds från Sundsvall

Ett fjärde alternativ är att låta bolagsavdelningen och varumärkesavdelningen bilda en sammanhållen myndighet som leds från Sundsvall. Valet av ledningsort är föranlett av att administrationen

är väsentligt mer utbyggd i Sundsvall än i Söderhamn. Alternativet skulle medföra att endast patentavdelningen och uppdrags- och serviceavdelningen blir kvar i det nuvarande PRV. Uppdrags- och serviceavdelningen skall dock läggas ned som avdelning fr.o.m. den 1 juli 2002.

Fördelar

Fördelen med detta alternativ är att varumärkes- och firmarätten hålls samlad.

Nackdelar

Kombinationen varumärken, mönster och bolagsregistrering är ovanlig internationellt sett. Den absoluta majoriteten av övriga europeiska länder har patent-, varumärkes- och mönsterrätt samlad i en och samma organisation. Skälen för detta är, såsom har angetts i avsnitt 4.4.3, bl.a. att det industriella rättsskyddets "hörnsten" Pariskonventionen innehåller gemensamma bestämmelser om patent, varumärken och mönster, och att patentbyråerna, som utgör en gemensam nämnare, hanterar såväl patent- som varumärkes- och mönsterärenden. Med hänsyn till områdets internationella karaktär är det mindre lämpligt att i allt för hög grad avvika från hur andra europeiska länder har organiserat det industriella rättsskyddet.

Det framstår som oklart hur en organisation av detta slag skall hållas ihop och ledas. Ett inte otänkbart scenario är att det utvecklas två fristående och självständiga enheter, snarare än en sammanhållen myndighet. Vi anser därför att alternativet inte bör övervägas vidare.

5.1.5 Sammanfattande bedömning av handlingsalternativ

Av de ovan redovisade alternativen till ändrad organisation av PRV anser vi att två stycken är tänkbara – att PRV förblir en sammanhållen myndighet, som ges förstärkt ledning och styrning genom att en överdirektör tillsätts i Sundsvall och styrelsen får fullt i stället för begränsat ansvar (avsnitt 5.1.2), eller att PRV delas i två

myndigheter, som var och en har en generaldirektör och leds av en styrelse med fullt ansvar (avsnitt 5.1.3).

Vid en sammantagen bedömning av för- och nackdelar anser vi att övervägande skäl talar för det sist nämnda alternativet, dvs. att PRV delas i två myndigheter. Det huvudsakliga skälet för vår inställning är att verksamheten vid bolagsavdelningen i väsentlig grad skiljer sig åt från verksamheten vid patent- och varumärkesavdelningarna. Antalet årligen inkomna ärenden till bolagsavdelningen är nästan tio gånger större än det antal ärenden som patent- och varumärkesavdelningarna tillsammans får in. Bolagsavdelningen har också krav på sig att expediera besked inom mycket korta tidsfrister – ofta högst en eller två arbetsveckor från det att ett ärende kommer in till avdelningen. Detta kan jämföras med att det vanligtvis tar tre år att få ett patent beviljat och inte sällan mer än ett år att få ett varumärke registrerat. Vad gäller kunderna företräds merparten av dessa vid patent- och varumärkesavdelningarna av ombud vid patentbyråer. Bolagsavdelningens kunder sköter däremot vanligtvis kontakten med avdelningen själva (de enskilda näringsidkarna och handelsbolagen) eller genom sin revisor (aktiebolagen). Patentavdelningens personal består huvudsakligen av civilingenjörer, som rekryteras från den nationella arbetsmarknaden, medan bolagsavdelningens handläggare sällan behöver ha eftergymnasial utbildning och därför i stor utsträckning rekryteras regionalt.

Skillnaderna i verksamhetshänseende är numera så stora att det enligt vår uppfattning inte finns skäl att behålla PRV:s verksamheter samlade. Vi bedömer att PRV:s kunder är bäst betjänta av att såväl bolagsavdelningen, som patent- och varumärkesavdelningarna, ges möjlighet att fokusera på och utveckla sin kärnverksamhet. De medel som bolagsavdelningen i dag betalar för till viss del outnyttjade centrala funktioner skulle härvid komma bättre till nytta i den egna verksamheten.

Genom att skapa ett självständigt "Bolagsverk" med en generaldirektör som chef och en styrelse som har fullt ansvar, bedömer vi att styrnings- och ledningsproblemen försvinner. Organisationsmodellen ger möjlighet till lokala lösningar, kortare beslutsvägar och därigenom förhöjd effektivitet, vilket sammantaget kommer kunderna till nytta.

Kundernas behov kan fångas upp på ett tidigt stadium när såväl "Patentverkets" som "Bolagsverkets" styrelse ges fullt ansvar. Ledningsformen kan förväntas ge mer engagerade styrelseleda-

möter, förstärkt ledningsauktoritet, ökad fokusering på strategiska frågor och en allmän kvalitetshöjning av styrelsearbetet. Dessutom anser vi att ledningsformen bidrar till att risken för en upprepning av en misslyckad projektstyrning såsom i Bolit minskar.

Att dela PRV i två verk skapar även en större likhet med övriga europeiska länder, varav majoriteten har lagt patent-, varumärkes- och mönsterärenden i en organisation och bolagsregistrering i en annan.

Givet den tid som det tar att behandla förslaget till ändrad organisation för PRV bedömer vi att "Bolagsverket" kan påbörja sin verksamhet den 1 juli 2003. Förslag till förordningar med instruktion för "Patentverket" respektive "Bolagsverket" finns på sidorna 21-25. Ett stort antal författningar, som reglerar PRV:s handläggning av olika kategorier av ärenden, kommer att påverkas om förslaget genomförs. En sammanställning över dessa författningar, inklusive de lagrum som berörs, finns på sidorna 26-36. Vi reserverar oss dock för att någon författning eller något lagrum kan ha förbisetts.

De närmare konsekvenserna av vårt förslag redovisas i kapitel 6.

5.2 Förslag rörande organisationen av ärenden om utgivningsbevis enligt tryckfrihetsförordningen respektive yttrandefrihetsgrundlagen

Vi har i avsnitt 4.5 redogjort för Radio- och TV-verkets förslag att ärenden om utgivningsbevis för periodisk skrift skall handläggas av Radio- och TV-verket i stället för av PRV:s varumärkesavdelning. Frågan om att flytta dessa ärenden till en annan myndighet hör enligt direktiven inte till vårt uppdrag. Med anledning av att det är en organisationsfråga anser vi dock att den bör beaktas i detta sammanhang.

Regeringen har i sin proposition (prop. 2001/02:74 s. 107) följt Mediegrundlagsutredningens förslag (SOU 2001:28 s. 225) att Radio- och TV-verket skall anförtros uppgiften att besluta om utgivningsbevis enligt yttrandefrihetsgrundlagen, trots att det innebär att två olika myndigheter kommer att handlägga frågor om utgivningsbevis. Regeringen har inte utvecklat sina argument närmare.

PRV har lång erfarenhet av att handlägga ärenden om utgivningsbevis för periodisk skrift. Handläggningstiderna har hela

tiden uppfyllt målen enligt regleringsbrevet, även i samband med att varumärkesavdelningen flyttade till Söderhamn. Några övertygande skäl som motiverar att PRV inte längre skall handlägga dessa ärenden finns enligt vår uppfattning inte.

Ärenden om utgivningsbevis enligt yttrandefrihetsgrundlagen rör sådana medier, som faller inom Radio- och TV-verkets särskilda kompetens. Skäl att föreslå någon annan ordning angående handläggningen av dessa ärenden än vad regeringen har gjort i sin proposition saknas. Vi lägger således inte något förslag vad gäller organisationen av utgivningsbevis.

6 Ekonomiska och andra konsekvenser

Förslaget att dela Patent- och registreringsverket i två verk bedöms inte leda till ökade kostnader för det nya "Bolagsverket". För "Patentverkets" del bedöms en delning medföra en kostnadsökning om ungefär fem miljoner kr per år. Denna kostnad torde dock kunna rymmas inom ramen för befintlig verksamhet genom rationalisering av stödfunktionerna och därmed inte ha någon effekt på avgiftsnivåerna i de båda myndigheterna.

Enligt 14 § kommittéförordningen (1998:1474) skall, om förslagen, i ett betänkande påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, landsting, företag eller andra enskilda, en beräkning av dessa konsekvenser redovisas i betänkandet. Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt, skall dessa redovisas. När det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar för staten, kommuner eller landsting, skall kommittén föreslå en finansiering.

Vidare skall enligt 15 § kommittéförordningen sådana konsekvenser av förslagen redovisas som har betydelse för den kommunala självstyrelsen, brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Enligt direktiven för utredningsuppdraget skall särskilt konsekvenserna för små företags villkor beaktas.

Förslaget att låta bolagsavdelningen bli en egen myndighet kommer att medföra kostnader för den nya myndigheten – "Bolagsverket". Vi har bett PRV ge sin syn på vilka, och hur stora, kostnader som kan tänkas uppkomma. PRV har uppgett följande.

"Den nya myndigheten behöver inrätta en ledning samt vissa administrativa befattningar. Den nya ledningen antas bestå av en

generaldirektör och en överdirektör. De nya administrativa befattningarna antas bli ungefär fem stycken, främst inom områdena ekonomi- och personaladministration. Till detta kommer ökade driftskostnader för vissa administrativa system. Den totala kostnaden beräknas uppgå till ca 7 miljoner kr. Bolagsavdelningens andel av "fördelade kostnader"¹ är i dagsläget högre än ovanstående summa, men diskussioner pågår om att minska dessa kostnader. En bedömning av alla dessa faktorer sammantagna – efter genomförda kostnadsminskningar – ger vid handen att kostnaderna för den nya "bolagsmyndigheten" troligtvis skulle bli ungefär lika höga som för den nuvarande bolagsavdelningen, medan kostnaderna för den återstående delen av PRV skulle öka med ca fem miljoner kr till följd av att återstående gemensamma resurser av strategisk natur måste fördelas på en mindre bas. De ekonomiska implikationerna runt en eventuell delning är i alla lägen så pass små att de inte kommer att få någon effekt på avgiftsnivåerna."

Med hänsyn till att bolagsavdelningen redan i dag har en väl utbyggd administration framstår PRV:s bedömning av kostnaderna för "Bolagsverkets" verksamhet som rimlig. Dock måste även kostnader för nytt profilprogram, dvs. anskaffande av ny logotyp, byte av skrivmaterial, visitkort etc., räknas med för såväl "Bolagsverket" som "Patentverket".

För "Patentverket" kommer vårt förslag att innebära minskat bidrag för stödfunktionerna motsvarande vad bolagsavdelningen i dagsläget betalar. Detta kommer således att påverka verksamheten. För närvarande pågår dock en intern översyn av PRV:s stödresurser och en rationalisering av dessa om 18 procent har aviserats. Vår bedömning är att det finns utrymme för att minska kostnaderna. I sammanhanget skall även beaktas att verksamheten i Stockholm kommer att spara tid och pengar för resor till Sundsvall.

I likhet med PRV gör vi bedömningen att en delning inte kommer att få någon effekt på avgiftsnivåerna. Delningen bedöms inte medföra ökade ärendebalanser vid någon av avdelningarna.

Vi bedömer att en delning kommer att få positiva effekter för småföretagen genom att både "Bolagsverket" och "Patentverket" kan koncentrera sig på sin kärnverksamhet och ge mer fokus på varje enskild tjänst. På så sätt kan verksamheterna effektiviseras, handläggningstiderna förkortas och servicen till kunderna

¹ Med "fördelade kostnader" avses kostnader för centrala administrativa stödresurser, jfr avsnitt 2.3.

förbättras. Konsekvenserna kan antas bli mest påtagliga för bolagsverksamhetens kunder eftersom bolagsavdelningen genom förslaget ges större handlingsfrihet och möjlighet att skapa de lösningar för verksamheten, som avdelningen själv finner mest motiverade. Medarbetarna kommer närmare besluten och får större möjligheter att påverka verksamheten, vilket även det bör resultera i en bättre kundservice. Genom att styrelserna i "Bolagsverket" och "Patentverket" ges fullt ansvar kommer kundernas behov att kunna fångas upp på ett tidigt stadium, förutsatt att näringslivet är väl representerat i styrelserna.

Nackdelen med vårt förslag är att de kunder, som är i behov av tjänster från mer än en av PRV:s avdelningar, kommer att behöva vända sig till två myndigheter i stället för, som i dagsläget, en. Av avsnitt 5.1.3 framgår att av den cirka en miljon enskilda firmor, aktiebolag och handels- och kommanditbolag, som finns registrerade hos bolagsavdelningen, innehar drygt 30 000 ett registrerat varumärke. Någon motsvarande siffra över andelen näringsidkare som innehar patent finns inte, men siffran kan antas vara väsentligt lägre. Eftersom majoriteten av kunder vid patent- och varumärkesavdelningarna företräds av ombud, som till sin profession arbetar med immaterialrättsliga frågor, bedömer vi dock att dessa snabbt kommer att ta till sig information om vilket verk som handlägger vilka frågor. För många framstår dessutom PRV:s avdelningar redan i dag som självständiga enheter. De kunder som ändå kontaktar "fel" myndighet torde tämligen enkelt kunna hänvisas till "rätt" myndighet.

Vi förutsätter att en organisationskommitté kommer att arbeta med alla de praktiska frågor som en delning för med sig, bl.a. att dela upp tillgångar och skulder mellan de två myndigheterna. Vad gäller kostnaden för Bolit bör den enligt vår mening även fortsättningsvis belasta bolagsverksamheten, dvs. det nya "Bolagsverket".

Förslaget bedöms inte ha någon betydelse för de övriga samhällsfrågor som anges i 15 § kommittéförordningen.

7 Författningskommentar

Förslaget innebär att Patent- och registreringsverket delas i ett "Patentverk" och ett "Bolagsverk". "Patentverket" föreslås bestå av patent- och varumärkesavdelningarna och "Bolagsverket" av bolagsavdelningen.

Två förordningar med instruktion för "Patentverket" respektive "Bolagsverket" föreslås bli införda. Förordningarna motsvarar i allt väsentligt den nuvarande instruktionen för Patent- och registreringsverket, men med den skillnaden att styrelsen i vardera verk ges fullt ansvar. Den nuvarande förordningen med instruktion för PRV föreslås bli upphävd.

7.1 Förordning (2002:000) med instruktion för Patentverket

1-3 §§

I paragraferna redovisas Patentverkets uppgifter. Bestämmelserna motsvarar 1-3 §§ i den nuvarande instruktionen för PRV i de delar som avser verksamheten vid patent- och varumärkesavdelningarna.

4-5 §§

Paragraferna reglerar i vilken omfattning verksförordningen (1995:1322) skall tillämpas på Patentverket samt ansvarsfördelningen mellan styrelsen och generaldirektören. Skillnaden mot 4-5 §§ i den nuvarande instruktionen för PRV är att styrelsen, och inte generaldirektören, har det yttersta ansvaret för verksamheten.

6 §

I paragrafen anges styrelsens storlek.

7 §

Paragrafen motsvarar 6 § i den nuvarande instruktionen för PRV.

8 §

Paragrafen motsvarar 7 § i den nuvarande instruktionen för PRV.

9 §

Paragrafen motsvarar 8 § i den nuvarande instruktionen för PRV.

10 §

Paragrafen motsvarar 9 § 1–4 p. i den nuvarande instruktionen för PRV.

7.2 Förordning (2002:000) med instruktion för Bolagsverket

1–3 §§

I paragraferna redovisas Bolagsverkets uppgifter. Bestämmelserna motsvarar 1–3 §§ i den nuvarande instruktionen för PRV i de delar som avser verksamheten vid bolagsavdelningen.

4–5 §§

Paragraferna reglerar i vilken omfattning verksförordningen (1995:1322) skall tillämpas på Bolagsverket samt ansvarsfördelningen mellan styrelsen och generaldirektören. Styrelsen har det yttersta ansvaret för verksamheten.

6 §

I paragrafen anges styrelsens storlek.

7 §

Paragrafen motsvarar 6 § i den nuvarande instruktionen för PRV.

8 §

Paragrafen motsvarar 8 § i den nuvarande instruktionen för PRV.

9 §

Paragrafen motsvarar 9 § 5–10 p. i den nuvarande instruktionen för PRV.

Bilaga 1

Kommittédirektiv

Översyn av Patent- och registreringsverkets
organisation

Dir.
2001:82

Beslut vid regeringssammanträde den 1 november 2001.

Sammanfattning av uppdraget

En översyn skall göras av Patent- och registreringsverkets (PRV) organisation. Översynen skall inriktas på att närmare kartlägga och analysera för- och nackdelar med att dela upp den nuvarande myndigheten i flera myndigheter eller ombilda myndigheten på annat sätt. I analysen skall beaktas hur motsvarande verksamheter är organiserade i andra länder inom EU. Översynen skall också beakta det pågående EU-arbetet rörande ett gemenskapspatent.

Syftet med förslaget är att stärka ledning och styrning av berörda verksamheter, effektivisera handläggningen av ärenden samt hålla kostnaderna för patent och registreringsverksamheten nere.

Om översynen leder till slutsatsen att nuvarande organisation bör ändras skall förslag lämnas om hur och när ändringen skall genomföras.

Bakgrund

Patent- och registreringsverket

Patent- och registreringsverket (PRV) är central förvaltningsmyndighet för ärenden om patent, varumärken, mönster, efternamn och förnamn samt för registerärenden angående aktiebolag, filialer och europeiska ekonomiska intressegrupperingar. Verket är också central förvaltningsmyndighet för handels- och

föreningsregisterärenden. PRV för även register över fysiska personers och dödsboms konkurser samt över näringsförbud.

Verket registrerar vidare kommunala vapen, meddelar utgivningsbevis för utgivare av periodisk skrift och är tillståndsmyndighet för användning av vissa officiella beteckningar m.m.

Myndigheten leds av en generaldirektör och har en styrelse med begränsat ansvar med generaldirektören som ordförande.

PRV:s verksamhet är i dag uppdelad i tre huvudavdelningar och en gemensam central organisation; Bolagsavdelningen i Sundsvall med ca 520 anställda, Varumärkesavdelningen i Söderhamn med ca 120 anställda och Patentavdelningen i Stockholm med ca 300 anställda. Härutöver finns en verksamhetsledning på ca 8 personer samt en Uppdrags- och serviceavdelning också den belägen i Stockholm med ca 85 anställda som bl.a. handhar viss gemensam administration och som mot betalning åtar sig olika typer av uppdrag inom PRV:s verksamhetsområde, anordnar kurser m.m.

PRV:s verksamhet finansieras med avgifter.

Översyn av Patent- och registreringsverkets organisation

Regeringskansliet (Näringsdepartementet) beslutade den 8 november 1999 att anlita en konsult för en översyn av PRV:s verksamhet främst avseende ärendeprocesser, styrning och ekonomi. Bakgrunden var de problem med alltför långa handläggningstider och obalansen i ekonomin som hade konstaterats i Patent- och registreringsverket (PRV). Resultatet av översynen har redovisats i en rapport till Näringsdepartementet den 26 september 2000.

Översynens slutsatser

I rapporten konstateras att orsakerna till Patent- och registreringsverkets (PRV) problem med långa handläggningstider och en ekonomi i obalans främst är IT-projektet Bolit samt flyttningen av Varumärkesavdelningen till Söderhamn men också att PRV som helhet fungerar dåligt.

Rapportens huvudförslag är att PRV bör delas i flera myndigheter. Skälen för en delning är bl.a. följande.

- Verksamhetssynergier som håller ihop hela PRV är små och minskande. Detta förstärks i hög grad av de geografiska

avstånden. Den faktiska samverkan i det dagliga arbetet mellan avdelningarna är följaktligen små eller inga. Det är därmed svårt att uppnå en tydlig gemensam vision för hela PRV.

- Bolagsavdelningen har kommit att växa kraftigt (nu 50 % av PRV) och utveckla en från övriga verksamheten skild och självständig kultur. Bolagsavdelningen har vidare byggt upp egna administrativa resurser och utnyttjandet av gemensam service från centrala PRV är mycket liten.
- Ledningen har ofta svårt att få genomslag för fattade beslut och styrningen har varit svag.
- Ett latent behov av stora utvecklingsinsatser föreligger vid de olika avdelningarna.

I rapporten föreslås att PRV delas i två myndigheter; ett "Bolags- eller Registreringsverk" med säte i Sundsvall och ett "Patentverk". I rapporten diskuteras också frågan om Varumärkesavdelningen i Söderhamn med en sådan lösning skall samordnas med patentfrågorna eller med bolagsfrågorna. I rapporten redovisas för- och nackdelar med de bägge alternativen. Rapporten avstår från att förorda den ena eller den andra lösningen. Båda är dock möjliga enligt konsultens mening.

Den sammantagna bedömningen i rapporten är således att Patent- och registreringsverkets (PRV) verksamheter bör delas upp på flera myndigheter. Detta ger enligt rapporten möjlighet till en bättre överblick och en väsentligt effektivare lokalt placerad ledning med i sin tur väsentligt större förutsättningar för PRV:s nuvarande avdelningar att leva upp till bl.a. de krav på handläggningstider som ställs i regleringsbrevet och av kunderna. En delning skapar också enligt rapporten en möjlighet till en effektivisering av administration och ledning i Stockholm.

Om en delning inte genomförs bör enligt rapporten en ombildning av PRV ändå genomföras med hänsyn tagen till iakttagelser i den analys som gjorts.

Uppdraget

De uppgifter som Patent- och registreringsverket (PRV) ansvarar för är av mycket stor betydelse för företagande och entreprenörskap. Det är angeläget att PRV har handläggningstider vid patent-, bolags- och varumärkesavdelningarna som svarar mot kundernas

krav samt att verket håller en hög servicenivå gentemot sina kunder. Dess verksamhet måste också präglas av hög kvalitet och effektivitet.

Enligt regeringens mening bör en översyn av myndigheten genomföras för att närmare överväga de frågor som aktualiseras i konsultrapporten. Översynen skall inriktas på att närmare kartlägga och analysera för- och nackdelar med att dela upp den nuvarande myndigheten i flera myndigheter eller ombilda myndigheten på annat sätt.

Utgångspunkter för översynen skall vara att uppgifterna även i fortsättningen skall hanteras av det offentliga samt att verksamhetens kostnader skall finansieras genom avgifter från dem som tar myndighetens tjänster i anspråk.

I översynen skall med utgångspunkt från de problem som har redovisats i rapporten en analys göras av orsaken till och effekterna av dessa. Vidare skall översynen analysera om en delning av PRV leder till lösning av de angivna problemen eller på annat sätt skapar bättre förutsättningar för de olika verksamheterna att fungera, till bättre överblick av myndighetens verksamheter och till en effektivare ledning av dessa. En analys skall också göras om en delning kan leda till en effektivisering av administration och ledningsfunktioner. Vidare skall övervägas hur en styrelse- eller insynsfunktion bör se ut. Utgångspunkten ska vara att kunna attrahera kompetens till styrelsen samt att nyttiggöra denna för myndighetens verksamhet.

Översynen skall analysera betydelsen av och orsakerna till den i konsultrapporten angivna utvecklingen med minskande synergi-effekter. Det kan här finnas skäl att göra jämförelser med privata företags utveckling när en diversifierad verksamhet decentraliseras och förläggs till en annan ort.

I översynen skall med utgångspunkt från redovisade problem en analys göras av vilka åtgärder som skapar bättre förutsättningar för de olika verksamheterna att fungera, bättre överblick av myndighetens verksamheter och en effektivare ledning av dessa.

Övrigt

Vid genomförandet av översynen bör som grund för eventuella överväganden en kartläggning göras av hur berörda verksamheter är organiserade i andra länder inom EU.

Översynen bör också beakta eventuella organisatoriska aspekter som kan följa av det pågående EU-arbetet rörande ett gemenskaps-patent samt av pågående lagstiftningsarbete på varumärkes- och

mönsterområdet.

Under arbetets gång skall samråd ske med intressenterna på området och med myndighetens personal.

Utifrån gjorda överväganden och analyser skall förslag till nödvändiga ändringar i regelsystemet lämnas.

Uppdraget skall redovisas senast den 1 juli 2002.

Utredaren skall i betänkandet särskilt redovisa konsekvenserna för små företags villkor i enlighet med 15 § kommittéförordningen (1998:1474). Utredaren skall i detta arbete samråda med Näringslivets Nämnd för Regelgranskning

(Näringsdepartementet)

Patent- och Registreringsverket organisation

